

Hanna Poskiparta

**Ryhmätoimintaa kuntouttavana työtoimintana
pitkäaikaistyöttömille**

Opinnäytetyö

Kevät 2014

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosionomi koulutusohjelma

Seinäjoen ammattikorkeakoulu
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Hanna Poskiparta

Työn nimi: Ryhmätoimintaa kuntouttavana työtoimintana pitkäaikaistyöttömille

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2014 Sivumäärä: 70 Liitteiden lukumäärä: 2

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, johon sisältyi ryhmän ohjaamista pitkäaikaistyöttömille. Ryhmätoiminnassa käytiin läpi erilaisiin päihteisiin liittyviä aiheita ja esiteltiin erilaisia palveluita ryhmän jäsenille. Tarkoituksena oli tutkia, miten ryhmän jäsenet kokivat ryhmätoiminnan ja millaista hyötyä siitä on ollut ryhmän jäsenille. Tarkoitus oli myös saada selville, miten toimintaa voisi kehittää. Aineistonkeruumenetelminä on käytetty teemahaastattelua ja tutkimuspäiväkirjaa, johon on merkitty havainnot ryhmätoiminnasta.

Jik ky / Kurikan sosiaalitoimen aikuissosiaalityöntekijät olivat koonneet heidän aikuissosiaalityön asiakkaistaan ryhmän. Aikuissosiaalityöntekijät valitsivat ryhmään 13 henkilöä, joista 11 osallistui ryhmään. Ryhmän jäsenten valintakriteereinä olivat pitkäaikaistyöttömyys ja erilaiset päihdeongelmat. Ryhmätoiminta oli ylläpitävää kuntouttavaa työtoimintaa, ja sen tavoitteena oli, että ryhmän jäsenet sitoutuisivat ja osallistuisivat ryhmätoimintaan ja heille esiteltäisiin erilaisia palveluita, joita he voisivat käyttää. Tavoitteena oli myös, että ryhmän jäsenet saisivat uudenlaista sisältöä päiviinsä ja toiminta olisi mukavaa yhdessäoloa ilman päihteitä. Ryhmästä kahdeksan henkilöä osallistui teemahaastatteluihin. Tässä opinnäytetyössä käsitellään pitkäaikaistyöttömyyttä, kuntouttavaa työtoimintaa sekä mitkä seikat vaikuttavat hyvinvointiin ja huono-osaisuuteen.

Ryhmätoiminta onnistui hyvin, sillä 11 ryhmän jäsentä kävi ryhmätoiminnassa, ja vain yhdelle tehtiin keskeyttämisspätös poissaolojen vuoksi ja yksi ei pystynyt osallistumaan ryhmätoimintaan henkilökohtaisista syistä. Ryhmätoiminnasta on hyvä aloittaa kuntouttava työtoiminta, varsinkin jos kuntouttavaan työtoimintaan on ollut muuten hankalaa osallistua. Ryhmätoimintaan sitoutui hyvin myös sellaisia ryhmän jäseniä, jotka olivat aikaisemmin keskeyttäneet kuntouttavan työtoiminnan erilaisten syiden vuoksi. Ryhmätoiminnan yksi tavoite oli, että ryhmänjäsenet osallistuisivat toimintaan, eikä keskeyttämisspäätöksiä tulisi. Kaikki ryhmän jäsenet olivat myös halukkaita jatkamaan ryhmätoimintaa, varsinkin jos ryhmätoimintaa järjestettäisiin kuntouttavana työtoimintana.

Avainsanat: pitkäaikaistyöttömyys, kuntouttava työtoiminta, päihdeongelma, ryhmätoiminta, hyvinvointi, huono-osaisuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Work

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Hanna Poskiparta

Title of thesis: Group activities for the long term unemployed

Supervisor(s): Mirva Siltakorpi

Year: 2014

Number of pages: 70

Number of appendices: 2

My thesis is a functional thesis, including group guiding for the long term unemployed. The group activities consisted of observing drug related matters with the group. The intent was to study how the members reacted to the activities. In order to collect material I used such methods as theme interviewing and study journal for my personal observations about the group activity.

Jik Ky/The adult social workers of Kurikka's social security formed a group of 13 people from their customers. In order to meet the required criteria, they had to have a history of substance abuse and long term unemployment. The aim of the group activity was to have committed members and to introduce them to different kind of beneficial services, new daily activities and social interaction without drugs. Eight people from the group took part in theme interviews. My thesis discusses long term unemployment and rehabilitating work activity and observations about the matters that affect on welfare and destitution.

The group activity was successful since 11 people participated. Group members, who had quit the group earlier due to varying reasons now succeeded to commit to the group activity. All the group members were also willing to continue in the group.

Keywords: unemployment, substance abuse, welfare, group activities

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA	8
2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	9
2.2 Yhteistyötahot	9
2.3 Aikaisemmat tutkimukset	10
3 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYS JA KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA	13
3.1 Pitkäaikaistyöttömyys.....	13
3.2 Kuntouttava työtoiminta.....	15
3.3 Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet ja hyödyt.....	18
4 HYVINVOINTI JA HUONO-OSAISUUS	20
4.1 Hyvinvointi.....	20
4.2 Huono-osaisuus ja syrjäytyminen.....	21
4.3 Päihdeongelma	25
5 RYHMÄTOIMINTA.....	29
5.1 Ryhmän kehitysvaiheet	29
5.2 Ohjaajana ryhmässä	31
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	33
6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	33
6.2 Ryhmäkerrat.....	34
6.3 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	40
6.4 Aineiston analyysi	42
6.5 Luotettavuus, yleistettävyys ja eettisyys.....	43
7 TEEMAHAASTATTELUIJEN TULOKSET JA HAVAINNOT	47
7.1 Ryhmätoiminta	48
7.2 Ryhmätoiminnan vaikutus arkeen	51

7.3 Toiminnan kehittäminen	53
8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	56
9 POHDINTA	62
LÄHTEET	64
LIITTEET	70

1 JOHDANTO

Aktivointi on osa tämän hetken työllisyys-, talous- ja sosiaalipolitiikkaa Suomessa (Karjalainen 2013, 207; Keskitalo & Karjalainen 2013, 8). Aktivoinnin tarkoitus on saada työttömäksi jäänyt, työttömyysturvaa tai toimeentulotukea saava henkilö mahdollisimman pian palkkatöihin. Aktivoinnin tavoitteena on estää pitkäaikaistyöttömyyttä, ja siihen liittyvää syrjäytymistä. Tavoitteena on, että jokainen saisi töitä, jolloin ihmiset olisivat mahdollisimman vähän aikaa vain sosiaaliturvan varassa. Työttömyyden estäminen on tärkeää, koska hyvinvointivaltio perustuu työssäkäyviin ihmisiin. Aktivoinnin tavoitteena on myös vähentää sosiaaliturvamenoja. Väestö on koko ajan ikääntymässä, jonka vuoksi menot myös kasvavat. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 7-8.)

Nykyään on alettu enemmän ymmärtämään, miten työttömyys, kuntoutus ja työkyky yhdessä ovat tärkeitä asioita asiakkaan elämässä. Aktivoinnissa tulee huomioida, mitä asiakas todella tarvitsee, jotta asiakasta voitaisiin auttaa. Työttömät usein tarvitsevat kuntoutusta ja työkyvyn arvioita. Työkyvyllä on myös merkittävä osa henkilön työllistymiseen. (Karjalainen 2013, 212-213.) Työkyky taas alenee helposti pitkän ajan kuluessa, joten siksi myös pitkäkestoista kuntouttavaa työtoimintaa tarvitaan. Työtoiminnan avulla voidaan myös arvioida asiakkaan työkykyä. Yksi kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus on ylläpitää toimintakykyä ja yhteisöllistä osallisuutta. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 26.)

Jik ky / Kurikan sosiaalitoimi järjesti ensimmäistä kertaa kuntouttavaa työtoimintaa ryhmätoimintana. Ryhmätoimintaan osallistui 11 pitkäaikaistyötöntä, joilla oli erilaisia päihdeongelmia. Ryhmätoiminta oli toimintakykyä ylläpitävää kuntouttavaa työtoimintaa, ja sen tavoitteena oli saada ryhmän jäsenet sitoutumaan ryhmätoimintaan. Tavoitteena oli myös madaltaa kynnystä osallistua kuntouttavaan työtoimintaan, jonka jälkeen ryhmän jäsenten olisi myös mahdollisesti helpompaa osallistua kuntouttavaan työtoimintaan erilaisissa työtoiminnan paikoissa. Tavoitteena oli käydä läpi päihteisiin liittyviä aiheita ja esitellä erilaisia palveluita ryhmän jäsenille, joista he hyötyisivät jatkossa. Lisäksi ryhmän tarkoitus oli pitää ryhmän jäsenten toimintakykyä yllä, sekä saada heille sosiaalisia kontakteja päihteettömässä ympäristössä. Ohjasin tätä ryhmää yhdessä lähihoitajaopiskelijan kanssa.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, johon kuului ryhmän ohjaamista. Lisäksi käytin aineistonkeruumenetelmänä teemahaastatteluja ja päiväkirjamerkintöjä. Tavoitteena oli selvittää ryhmän jäsenten kokemuksia ryhmätoiminnasta, sekä sen mahdollisia hyötyjä ryhmän jäsenen elämässä. Tavoitteena oli saada selville, miten toimintaa voisi jatkossa kehittää. Teoriaosuudessa käsittelen pitkäaikaistyöttömyyttä ja miten se vaikuttaa elämään. Selvennän myös, mitä on kuntouttava työtoiminta ja mitkä ovat sen tavoitteet ja hyödyt. Käsittelen myös hyvinvointiin ja huono-osaisuuteen vaikuttavia tekijöitä kuten köyhyyttä, syrjäytymistä ja päihdeongelmaa.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA

Tässä luvussa kerron, miksi tein toiminnallisen opinnäytetyön ja miksi valitsin teemahaastattelut ryhmän jäsenille. Esittelen myös kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoimintaidean synnyn. Kerron myös lyhyesti yhteistyötahoistani, sekä aikaisemmista tutkimuksista, joissa on tutkittu asiakkaiden saamia hyötyjä kuntouttavasta työtoiminnasta.

Kesällä 2013 aloitin kesätyöni Jik ky / Kurikan sosiaalitoimessa, jossa aikuissosiaalityöntekijät päättivät järjestää ensimmäistä kertaa Kurikassa kuntouttavaa työtoimintaa ryhmätoimintana. Työtehtäviini kuului ryhmätoiminnan ohjaaminen yhdessä työparini kanssa. Työparini oli lähihoitajaopiskelija, joka opiskeli päihde- ja mielen-terveysaineita. Sosiaalitoimen aikuissosiaalityöntekijät olivat huomanneet, että he tarvitsevat ryhmän pitkäaikaistyöttömille, joilla on erilaisia päihdeongelmia. Kurikassa ei ole ryhmämuotoista päihdepalvelua päihteidenkäyttäjille. Tämän vuoksi aikuissosiaalityöntekijät perustivat oman ryhmän tälle kohderyhmälle, johon valikoitui 13 henkilöä. Asiakkaat aloittivat ryhmätoiminnan kuntouttavalla työtoiminnalla. Ryhmä kokoontui kerran viikossa tiistaisin Kurikan Kyläkulmassa klo 9-13. Ryhmään osallistuneet saivat ryhmätoiminnan ajalta työmarkkinatukea, ja lisäksi ylläpitokorvauksen ryhmätoimintapäiviltä. Ryhmän jäsenillä oli velvollisuus osallistua ryhmätoimintaan, koska se järjestettiin kuntouttavana työtoimintana. Mikäli ryhmän jäsen ei tulisi ryhmätoimintaan, siitä seuraisi hänelle erilaisia sanktioita kohdentuen rahaetuuksiin. Ryhmän jäsenistä oli muutama henkilö aloittanut aiemmin kuntouttavan työtoiminnan työpaikassa, mutta he kuitenkin olivat keskeyttäneet kuntouttavan työtoiminnan erilaisten syiden takia. Osa ryhmän jäsenistä kävi ryhmätoiminnan aikana myös muualla kuntouttavassa työtoiminnassa.

Opinnäytetyön aihe tuli kesätyön työtehtävien kautta. Halusin saada enemmän tietoa siitä, mitä ryhmän jäsenet ajattelivat ryhmätoiminnasta, joten päätin tehdä teemahaastattelut ryhmän jäsenille. Teemahaastattelujen avulla pystyin keskustelemaan ryhmän jäsenten kanssa, miten he ovat kokeneet ryhmän ja mitä he ajattelevat ryhmätoiminnasta ja sen sisällöstä. Halusin tehdä teemahaastattelut jokaiselle yksitellen, jolloin saisin tietoa ryhmän jäseniltä henkilökohtaisesti. Kaikki ryhmän jäsenet eivät välttämättä halunneet kertoa omaa mielipidettään isossa ryhmässä.

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada selville, mitä ryhmän jäsenet ajattelevat kuntouttavasta työtoiminnasta ryhmätoimintana ja miten he kokevat ryhmätoiminnan. Minua myös kiinnosti, mikä sai ryhmän jäsenet osallistumaan tähän ryhmätoimintaan, koska osa ryhmän jäsenistä oli keskeyttänyt aikaisemmin kuntouttavan työtoiminnan. Tavoitteena oli saada selville, haluavatko ryhmän jäsenet kuntouttavaa työtoimintaa ryhmätoimintana vai työtoimintana. Lisäksi tavoitteena oli saada tietoa, miten ryhmän jäsen hyötyy ryhmätoiminnasta ja miten toimintaa voisi jatkossa kehittää.

Ryhmän tavoitteena oli saada ryhmän jäsenet sitoutumaan ryhmätoimintaan ja, että jokainen ryhmän jäsen kävisi ryhmätoiminnan läpi sitä keskeyttämättä. Tämä tarkoittaa sitä, että poissaoloja ei saa olla liikaa ryhmätoiminnasta. Toiminnan tavoitteena oli saada ryhmän jäsenet sopeutumaan ajatukseen, että he osallistuvat aktiivisesti ja säännöllisesti ryhmään. Tämä auttaisi ryhmän jäseniä myöhemmin sitoutumaan myös muunlaiseen työtoimintaan.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten asiakas kokee ryhmätoiminnan?
2. Millaista hyötyä ryhmätoiminnasta on asiakkaalle?
3. Miten toimintaa voisi kehittää?

2.2 Yhteistyötahot

Kesällä 2013 aloitin kesätyöt Jik ky / Kurikan sosiaalitoimessa. Aikuissosiaalityöntekijät antoivat minulle ja lähihoitajaopiskelijalle työtehtäväksi suunnitella ryhmätoimintaa pitkäaikaistyöttömille. Ryhmätoiminnan alettua, mietin voisiko ryhmätoimintaa hyödyntää opinnäytetyössäni. Hain tutkimuslupaa Jik ky:ltä syyskuussa, kun lopetin ryhmätoiminnan ohjaamisen. Sain tutkimusluvan marraskuun lopulla 2013, jol-

loin aloitin teemahaastattelujen teon. Ryhmätoiminnan ajalta olin myös pitänyt tutkimuspäiväkirjaa, johon oli merkinnyt omia havaintoja ryhmätoiminnasta. Hyödynnän myös näitä havaintoja tutkimuksen teossa.

Pidimme ryhmää Kurikan sosiaalitoimen ylläpitämässä Kyläkulmassa. Kyläkulma on avoin paikka kaikille, johon saa tulla juomaan kahvia ja seurustelemaan muiden ihmisten kanssa. Kyläkulmassa on myös ohjattua ohjelmaa muutamia kertoja viikossa. Kyläkulmassa on palkattu yksi henkilö palkkatuella ja kaksi henkilöä ovat kuntouttavassa työtoiminnassa. Kyläkulman palkkatuettu henkilö teki meidän kanssa yhteistyötä, ja auttoi meitä muutamassa ryhmäkerrassa, kun tarvitsimme lisääpua ryhmätoiminnan järjestelyissä. Hän esimerkiksi auttoi meitä matkajärjestelyissä, kun menimme ryhmän jäsenten kanssa tutustumaan erilaisiin paikkoihin.

Toinen yhteistyötaho oli Kurikan työttömät työnhakijat ry. Kurikan työttömät työnhakijat ry tarjoaa ruokailumahdollisuuden työttömille tiistaisin ja torstaisin pientä rahallista korvausta vastaan. Yhdistyksessä on asiakkaita työllistetty erilaisilla toimenpiteillä, kuten kuntouttavalla työtoiminnalla. Yhdistyksen kanssa meillä oli sopimus ruokailusta. Jik ky maksoi ryhmän jäsenten ruokailun aina ryhmätoimintapäiviltä, jolloin osallistujat saivat ilmaisen aterian. Sovimme myös yhdistyksen kanssa, että heidän kuntouttavalla työtoiminnalla oleva asiakkaansa esittelee ryhmän jäsenille Kellan ja työvoimatoimiston sivuja, sekä ohjaa ja opastaa tietokoneen käytössä.

Muita tärkeitä yhteistyötahoja olivat vierailijat eri organisaatioista. Vierailijat kertoivat omasta toiminnastaan ryhmän jäsenille. Vierailijoita olivat muun muassa Jik ky:n uudet päihdetyöntekijät, seurakunnan päihdetyöntekijä, kokemusasiantuntija Olkkarista ja kaksi Aa-kerhon jäsentä. Kävimme myös vierailulla Seinäjoella Olkkarissa, Kurikan kirjastossa ja Kurikan toimintakeskuksessa.

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Jarno Karjalainen ja Vappu Karjalainen (2010) ovat tutkineet, miten kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään pääkaupunkiseudulla, ja mitä mieltä työntekijät ja asiakkaat ovat olleet kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä. Heidän tuloksiensa mu-

kaan kuntouttavassa työtoiminnassa on pitkäaikaistyöttömiä, ja suurin osa asiakkaista on yli 25-vuotiaita ja miehiä. Heidän tutkimuksessaan käy ilmi, että asiakkaat ovat myös yleensä yksinasuvia ja heillä on vähäisesti koulutusta, ja myös usealla asiakkaalla on terveydellisiä ongelmia. Karjalaisen ja Karjalaisen tutkimuksessa tulee ilmi, että asiakkaat ovat suurimmaksi osaksi tyytyväisiä kuntouttavaan työtoimintaan, mutta suurin osa asiakkaista haluaisi päästä takaisin työelämään kuntouttavan työtoiminnan jälkeen. Asiakkaat eivät kuitenkaan yleensä pääse työelämään heti kuntouttavan työtoiminnan jälkeen. Kuntouttava työtoiminta on enemmän sosiaalipoliittinen toimenpide, kuin työllisyyspoliittinen toimenpide, koska kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus on ensisijaisesti parantaa asiakkaan hyvinvointia ja edistää osallisuutta. Joillekin asiakkaille kuntouttava työtoiminta voi olla ainut yhteisöllinen toiminta, josta he kokevat selviytyvänsä. Tällöin kuntouttava työtoiminta on enemmänkin työkykyä ylläpitävää toimintaa.

Jarno Karjalaisen ja Vappu Karjalaisen (2010) tutkimusaineistossa tulee esille, että kuntouttavassa työtoiminnassa on eniten 45-54- vuotiaita asiakkaita (35 %) ja asiakkailla on keskiasteen koulutus (ylioppilastutkinnot, ammattitutkinnot). Lisäksi asiakkaat olivat olleet kauan työttöminä. Karjalaisen ja Karjalaisen tutkimuksessa selvisi, että suurin osa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista 82 % olivat tyytyväisiä kuntouttavaan työtoimintaan. Asiakkaista 26 % olivat sitä mieltä, että he hyötyivät eniten säännöllisestä päivärytmistä ja rutiinien vahvistumisesta. Asiakkaista 22 % mainitsi, että heille on tärkeää sosiaalinen kanssakäyminen.

Iiris Sandelin (2014) on tutkinut, miten kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat palvelun ja miten asiakas kokee toiminnan vaikutukset. Selvitys tehtiin Vantaalla ja 60 asiakkaalle lähetettiin kyselylomake, johon vastasi 42 asiakasta. Selvitys koottiin kyselylomakkeiden vastauksista sekä aiemmasta kirjallisuudesta, jotka käsittelevät kuntouttavan työtoiminnan asiakaskokemuksia.

Sandelinin tutkimuksessa yli 90 % vastasi, että kuntouttava työtoiminta on vaikuttanut heidän elämäänsä myönteisesti. Vastaajista 30 % ilmoitti, että he saavat kuntouttavan työtoiminnan ansiosta elämäänsä rytmiä. Vastaajista 17 % kertoi, että he ovat saaneet enemmän sosiaalisia kontakteja, ja tärkeäksi koettiin myös, että saa kuulua johonkin yhteisöön. Vastaajista myös 14 % koki, että he ovat saaneet päiväänsä mielekkäämpää tekemistä.

Mia Tammelin (2010) järjesti asiakasfoorumeja kuntouttavassa työtoiminnassa olleille asiakkaille. Tammelinin tutkimusraportin tarkoitus oli kerätä foorumeissa olleiden asiakkaiden kokemuksia sosiaalipalveluista ja erityisesti kuntouttavan työtoiminnan kokemuksista. Asiakasfoorumeita järjestettiin kahdeksalla eri paikkakunnalla ja niihin osallistui 48 kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Tammelinin tutkimusraportissa tuli esille, että asiakkaat toivoisivat enemmän mahdollisuuksia siirtyä työelämään kuntouttavasta työtoiminnasta. Lisäksi esille nousi myös, että asiakkaat halusivat enemmän oikeita työtehtäviä. Joillekin asiakkaille kuntouttava työtoiminta oli vain ”ajan kuluttamista”, ja jotkut asiakkaat eivät päässeet kehittämään niitä asioita, joita he olisivat halunneet. Tutkimusraportissa myös mainitaan, että yksilöllisiä vaikutuksia kuntouttavalla työtoiminnalla oli esimerkiksi säännöllisellä päivärytmillä, päihteettömyydellä ja sosiaalisilla kontakteilla. Tutkimusraportissa käy myös esille, että asiakkaat halusivat päästä avoimille työmarkkinoille tai koulutukseen.

3 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYS JA KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

Kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoimintaan osallistuneet henkilöt olivat kaikki pitkäaikaistyöttömiä. Tässä luvussa kerron työttömyydestä ja sen vaikutuksista yksilöön. Lisäksi määrittelen pitkäaikaistyöttömyyden ja kerron, miten se vaikuttaa yksilön elämään. Käsittelen tässä luvussa kuntouttavaa työtoimintaa, sillä ryhmätoiminta oli kuntouttavana työtoimintana järjestetty. Kerron, mitä on kuntouttava työtoiminta, miten kuntouttavaa työtoimintaa voidaan järjestää ja miten asiakas pääsee kuntouttavaan työtoimintaan.

3.1 Pitkäaikaistyöttömyys

Pitkäaikaistyöttömyys määritellään siten, että henkilö on työvoimatoimistoon rekisteröitynyt työttömäksi työnhakijaksi. Pitkäaikaistyötön on ollut työelämästä poissa vähintään 12 kuukautta. (Hänninen & Karjalainen 2007, 167; Vuorela 2009, 42; Tuloksellisuustarkastuskertomus 229/2011, 16.) Pitkäaikaistyöttömyys koskee eniten ikääntyneitä ja heikosti koulutettuja väestöryhmiä (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2003, 88). Työttömistä on noin lähes 30 % pitkäaikaistyöttömiä (Hakkarainen 2008, 3). Pitkittynyt työttömyys etäännyttää yksilöä koko ajan enemmän ja enemmän työelämästä, jonka vuoksi työllistyminen pitkän työttömyyden jälkeen on haasteellista. Pitkittynyt työttömyys voi aiheuttaa myös syrjäytymistä. Yksilö joutuu yleensä kohtaamaan monia eri viranomaisia, kun työttömyys pitkittyy. Erilaiset viranomaisverkot voivat tuoda yksilölle tunteen, että hän ei pysty hallitsemaan ja vaikuttamaan omaan elämäänsä tarpeeksi. (Kettunen ym. 2003, 88.)

Suomalaisessa kulttuurissa arvostetaan työntekoa. Työn arvostuksen vuoksi Suomessa on perinteisesti pidetty työttömyyttä yksilön itseaiheuttamana ongelmana. Työnteolla on merkittävä vaikutus yksilöön, koska se vaikuttaa itsetuntoon, ja se tuo myös mielekkyyttä elämään. Työtä tehdessään yksilö saa myös onnistumisen kokemuksia, ja yksilö pystyy toteuttamaan itseään. Työnteon avulla yksilö löytää oman paikkansa yhteiskunnassa, jolloin yksilö kokee myös olevansa tärkeä. Tällaiset kokemukset ovat tärkeitä, koska se saa yksilön tuntemaan olonsa tärkeäksi yhteiskunnassa. Kun yksilö ei saa tällaisia kokemuksia työn kautta hän voi ajatella, että hän

ei ole tarpeellinen yhteisölle, ja hän voi kokea syyllisyyttä omasta tilanteestaan. Tämä taas johtaa siihen, että yksilö voi kokea epäonnistuneensa elämässään. (Kettunen ym. 2003, 88; Niemelä 2009, Savolaisen & Suonion 2011, 10 mukaan.)

Työttömyys vaikuttaa yksilön hyvinvointiin monilla erilaisilla ongelmilla, ja se voi aiheuttaa erilaisia ongelmia. Selvin ongelma työttömyydessä on huono taloudellinen toimeentulo, mutta myös muitakin seurauksia on havaittu, jotka liittyvät erityisesti pitkittyneeseen työttömyyteen. (McKee-Ryan ym. 2005, Korteinen & Tuomikoski 1998, Kauppinen, Saikun & Kokon 2010, 234 mukaan.) Työttömyys voi vaikuttaa psyykkiseen hyvinvointiin ja mielenterveyteen. Esimerkiksi työttömäksi joutuminen voi aiheuttaa stressiä, koska taloudellinen tilanne heikkenee. (Thomas ym. 2007, Kauppinen, Saikun & Kokon 2010, 234 mukaan.) Työssäkäynnillä on monia positiivisia vaikutuksia, esimerkiksi säännöllinen päivärytmi ja sosiaaliset kontaktit oman perhepiirin ulkopuolella (Jahoda 1982, McKee-Ryan ym. 2005, Kauppinen, Saikun & Kokon 2010, 234 mukaan). On myös havaittu, että työttömyys on yhteydessä epäterveellisiin elämäntapoihin, kuten epäterveelliseen syömiseen ja alkoholin käyttöön (esim. Prättälä & Paalanen 2007, Kauppinen, Saikun & Kokon 2010, 234 mukaan).

Työikäiset syrjäytyvät työelämästä yleensä kolmella eri tavalla. Kaksi näistä tavoista voidaan luokitella syrjäyttämiseksi ja kolmas tapa voidaan nähdä vapaaehtoiseksi syrjäytymiseksi. Henkilö voi syrjäytyä palkkatyöstä pitkäaikaistyöttömäksi, henkilö voi syrjäytyä työkyvyttömyyseläkkeelle ja vapaaehtoisessa syrjäytymässä henkilö esimerkiksi aloittaa opiskelun. Vapaaehtoista syrjäytymistä ei niinkään nähdä sosiaalisen ongelmana, koska yksilö voi itse hyödyntää erilaisia mahdollisuuksia. Pitkäaikaistyöttömyys on työmarkkinoiden yksi syrjäyttämisen muoto. (Vuorela 2009, 42.)

Työpaikkoja alkaa vapautua koko ajan enemmän, koska väestö ikääntyy koko ajan. Tämä luo lisää työpaikkoja, mutta ongelmana on, että korkeasti palkattuihin tehtäviin tarvitaan ammattitaitoa, jolloin koulutus on tärkeä. Työpaikkoja syntyy myös aloille, joille ei tarvita välttämättä koulutusta, mutta nämä alat ovat taas matalapalkkattuja ja usein määräaikaaisia. Juuri näihin töihin pitkäaikaistyöttömät voivat sijoittua. (Kettunen ym. 2003, 88.)

3.2 Kuntouttava työtoiminta

Vuonna 2001 tuli uusi laki kuntouttavasta työtoiminnasta, jossa määritellään työttömien oikeudet ja velvollisuudet (Lahti 2007, 199, 202). Kuntouttava työtoiminta on viimesijaista aktivointia, jonka avulla pitkäaikaistyöttömät yritetään ohjata takaisin työmarkkinoille. Aktivointitoimenpiteet ovat yhteiskuntapolitiikkaa, jossa katsotaan, että työntekeminen on ensisijaista toimintaa, ja pitkään jatkunut työttömyys pitää saada lopetettua. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 7, 16.) Kuntouttavan työtoiminnan lain tarkoitus on edistää pitkään työttömänä olleiden henkilöiden mahdollisuuksia työllistyä, osallistua koulutuksiin ja muihin työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin. Lain tarkoituksena on myös ehkäistä syrjäytymistä, koska pitkittynyt työttömyys voi aiheuttaa syrjäytymistä. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 3.)

Työttömien aktivointia on siirretty työvoimahallinnolta kunnille, sillä kunnilla on rahoitusvastuu. Kunta maksaa 500 työttömyyspäivän jälkeen puolet työttömän työmarkkinatuesta, ja valtio maksaa koko työmarkkinatuen työttömiltä, jotka ovat aktivointitoimenpiteissä. Tarkoituksena on saada kunnat aktivoimaan työttömiä enemmän toimenpiteisiin, sillä näin kunnat säästävät menoissa. (Lahti 2007, 203; Karjalainen 2009, 113-114; Karjalainen & Moisio 2010, 113.) Suurin osa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista ovat sekä kunnan sosiaalitoimen sekä työvoimahallinnon asiakkaita. Kuntien tehtäväksi tuli aktivoinnin toteuttaminen, ja aktivoinnin toimenpiteet vaikuttavat toimeentulotukeen. Yhteistyötä tulee kuitenkin tehdä yhdessä työvoimahallinnon kanssa. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 7.)

Kunnan on järjestettävä kuntouttavaa työtoimintaa, ja sitä voidaan järjestää monin erilaisin keinoin. Osa kunnista on siirtänyt näiden palvelujen tuottamisen kuntayhtymän tai liikelaitoksen vastuulle, ja joissain kunnissa työvoiman palvelukeskukset järjestävät toiminnan. Kunta voi myös tehdä sopimuksen kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä rekisteröidyn säätiön, valtion viraston tai rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan kanssa. Kuntouttavaa työtoimintaa ei voi hankkia yrityksiltä, koska se on lainvastaista. Kunnat saavat itse päättää, miten he toteuttavat kuntouttavan työtoiminnan ja miten he sitä ylläpitävät. Eniten kuntouttavan työtoiminnan paikkoja on yleensä kunnan toimialoilla ja ostopalvelupaikoissa, ja myös seurakuntia käytetään

usein työtoiminnassa. Paikkoja voidaan myös räätälöidä, jotta mahdollisimman monen tarpeeseen voitaisiin vastata. (Karjalainen 2008, 13; Karjalainen & Karjalainen 2011, 12, 22.)

Kuntouttavan työtoiminnan työpaikat ja työtehtävät ovat hyvin erilaisia, joten yhtä tietynlaista työtoiminnan paikkaa ja tehtävää on vaikea määritellä. Usein asiakkaille määritellään työtehtäviä kunnan huolto-, hoiva- tai asiakaspalvelutehtävissä. Kuntouttava työtoiminta voi olla ristiriitaista, jos asiakas pystyy tekemään yhtä hyvin työtehtävänsä kuin palkallinen työntekijä, koska asiakas saa vain vastikkeellista palkkaa. Lisäksi voi olla hankalaa, jos työkykyistä asiakasta ei voida palkata, vaan hän joutuu taas uudestaan toimintajaksolle. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 23.) Asiakkaille myös pyritään järjestämään kuntouttavan työtoiminta jakson aikana terveys-tarkastuksia, hoitoa ja kuntoutusta. Kuntouttava työtoiminta myös mahdollistaa asiakkaan työ- ja toimintakyvyn arviointia, joka edesauttaa tarvittavien tukipalvelujen järjestämisessä tai valmistautumisessa työelämään. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 4, 6.)

Aktivointisuunnitelma tulee tehdä, kun työttömyys on jatkunut yhtäjaksoisesti 500 päivää (Lahti 2007, 199, 202). Asiakkaalle tulee laatia aktivointisuunnitelma yhdessä työvoima- ja sosiaaliviranomaisten kanssa. Aktivointisuunnitelmaa tehtäessä keskustellaan asiakkaan kanssa yhdessä, miten asiakas aktivoituu ja millaisia työllistymistä edistäviä toimenpiteitä aletaan käyttämään. Työtön on velvollinen osallistumaan aktivointisuunnitelmaan, ja osallistumatta jättämisestä seuraa sanktio. Sanktio tarkoittaa sitä, että asiakkaan työmarkkinatuki lakkautetaan määräajaksi ja/tai toimeentulotukea alennetaan, tai työtön voi menettää tuet kokonaan. Sanktiot ovat erilaisia ja ne riippuvat työ- ja elinkeinohallinnoista sekä kunnan sosiaalitoimesta. Sanktioihin vaikuttaa myös työttömyysjakson pituus, sillä mitä kauemmin on ollut työttömänä, sitä velvoittavampia aktivointitoimenpiteet ovat. Velvoite kohdentuu kaikkiin kuntouttavan työtoimintalain määrittämiin asiakkaisiin. (Lahti 2007, 199, 202; Karjalainen & Moisio 2010, 114-115; Karjalainen & Karjalainen 2011, 7, 16.)

Pitkäaikaistyöttömien työhön aktivoinnissa katsotaan, että pitkäaikaistyöttömien pitää tehdä jotain vastikkeellista yhteiskunnan puolesta, sen sijaan että he eläisivät passiivisesti sosiaaliturvien varassa. Aktivointitoimenpiteet on otettu käyttöön,

koska on noussut huoli pitkäaikaistyöttömistä, ja on noussut pelko siitä, että he voivat syrjäytyä yhteiskunnasta. (Raunio 2006, 86.)

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla henkilöllä maksetaan ylläpitokorvausta ja toimintarahaa työttömyysturvan ja toimeentulotuen lisäksi. Ylläpitokorvauksen ja toimintarahan tarkoitus on kannustaa osallistumaan aktivointitoimenpiteisiin. Nämä ovat verottomia etuuksia, ja näitä etuuksia maksetaan niiltä päiviltä, jolloin asiakas on aktivointitoimenpiteessä. (Karjalainen & Moisio 2010, 114.)

Jos asiakas on kieltäytynyt monta kertaa aktivointisuunnitelman teosta, voi hän saada sanktiona työssäoloehdon. Työssäoloehto tarkoittaa sitä, että asiakkaan täytyy osallistua työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen tai olla palkkatöissä tietty aika. Lausunnosta riippuen, asiakkaan pitää olla yleensä palkkatyössä 3-5 kuukautta, jotta tämä työssäoloehto purkautuu. Myös sosiaalitoimi voi laskea hakijan toimeentulotukea 20 %, jos hakija ei osallistu aktivointisuunnitelman tekoon tai ei osallistu aktivointitoimenpiteeseen. Jos asiakas kieltäytyy useaan otteeseen, voidaan hänen toimeentulotukeaan laskea 40 % enintään kahden kuukauden aikana. (Karjalainen & Moisio 2010, 115.)

Aktivointia pidetään yleisesti ottaen hyvänä asiana yhteiskunnan kannalta. Kriittisesti ajateltuna aktivointi voi kaventaa sosiaalisia oikeuksia, koska aktivointi perustuu kontrolliin ja kurinpitoon. Työntekoon aktivoiminen voi myös pahentaa syrjäytymistä, koska kaikki asiakkaat eivät välttämättä pysty tekemään töitä. (Raunio 2006, 90-91.) Aktivointipolitiikkaa on kritisoitu, että se helposti yksilöllistää työttömyysongelmaa. Sanktiot voivat myös pahentaa heikommassa tilanteessa olevien asemaa, ja lisätä heidän katkeruuttaan ja syrjäytymistään, koska heille ei ole työpaikkoja, mihin aktivointipolitiikalla pyritään. Aktivoinnin pyrkimyksenä on saada asiakas aktivoitumaan, ja saada asiakas itse haluamaan eteenpäin elämässään. Tähän tarvitaan positiivista ja luottamuksellista työtettä ja kannustusta. Aktivoinnissa tulisi huomioida asiakkaan vahvuudet, eikä niinkään keskittyä ongelmiin. Tärkeää olisi myös huomioida asiakkaan työ- ja toimintakyky. (Karjalainen & Moisio 2010, 122.)

Asiakkaiden näkökulmasta kuntouttava työtoiminta on velvoittavaa ja vastikkeellista, koska kieltäytymisestä seuraa rangaistuksia. Asiakkaat ovat kuitenkin olleet sitä mieltä, että pieni ylläpitokorvaus on kannustava. Asiakkaat voivat silti kokea

loukkaavana, että he joutuvat osallistumaan kuntouttavaan työtoimintaan, joka on työtä, vaikka he eivät saakaan siitä kunnon palkkaa. Asiaa hankaloittaa myös se, että kuntouttavasta työtoiminnasta on hankala edetä työelämään. (Saikku & Karjalainen 2008, 42.)

3.3 Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet ja hyödyt

Työkyky alenee helposti pitkän ajan kuluessa, joten siksi myös pitkäkestoista kuntouttava työtoimintaa tarvitaan. Asiakasta tulee ohjata ensin helppoihin tehtäviin, ja ajan kuluessa asiakkaalle voidaan antaa koko ajan vaativampia ja toisenlaisia tehtäviä. Työtoiminnan avulla voidaan myös huomata, että asiakas ei välttämättä ole enää kykenevä työmarkkinoille, jos kuntouttavan työtoiminnan tehtävät ovat liian haastavia. Tällöin kuntouttavan työtoiminnan on tarkoitus olla ylläpitää toimintakykyä ja yhteisöllistä osallisuutta. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 26.)

Kuntouttavalla työtoiminnan tarkoitus on saada asiakas takaisin työelämään, mutta sillä on myös muitakin tarkoituksia, kuten kuntouttavaa ja sosiaalista tukea tuovia tarkoituksia. Kuntouttavan työtoiminnan tuloksiin vaikuttavat työtoiminnan jakson kesto, jakson aikana saatu ohjaus ja tuki, sen aikana järjestetyt terveydenhoito- ja kuntoutuspalvelut sekä seuraavan siirtymävaiheen valmistelu. Kuntouttava työtoiminta voi kestää enimmillään kaksi vuotta, joka on lain mukaan enimmäisaika, mutta tämän jälkeen voidaan silti sopia uusi työtoiminnan jakso heti perään. Karjalaisen ja Karjalaisen tutkimuksen mukaan keskimäärin 38 % asiakkaista tarvitsee pitkäaikaista työtoimintaa. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 26.)

Aktivointitoimenpiteiden vaikutukset siirtyä työelämään ovat olleet vaatimattomia tutkimusten mukaan, mutta aktivointitoimenpiteillä on ollut merkittäviä vaikutuksia asiakkaan elämässä, kuten sosiaalinen selviytyminen on parantunut sekä hyvinvointi on noussut. Kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia on tutkittu, ja on havaittu, että kuntouttavalla työtoiminnalla on työkykyä ylläpitävä vaikutus, lisäksi asiakkaiden usko tulevaan oli myönteisempää. Kuitenkin myös huomattiin, että jos asiakas ei työllistynyt aktivointitoimenpiteen aikana, hänen odotuksensa heikkenivät tulevaisuutta kohtaan. Haasteena on myös löytää asiakkaalle sopiva työpaikka avoimilta

työmarkkinoilta, jos hän on kuntoutunut siinä määrin, että pystyy palaamaan työelämään. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 8-9.) Asiakkaalle pitäisi myös järjestää kuntouttavan työtoiminnan aikana mahdollisuus saada terveys-, sosiaali- ja kuntoutuspalveluita. Tarkoitus on, että asiakas saisi tehostetusti hänen tarvitsemiaan palveluita, sekä hänen työ- ja toimintakykyään arvioidaan ja mietitään mahdollisia kuntoutumissuunnitelmia. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 27.)

4 HYVINVOINTI JA HUONO-OSAISUUS

Tässä kappaleessa käsittelen hyvinvointia ja huono-osaisuutta. Ensiksi määrittelen hyvinvoinnin, jonka jälkeen käsittelen huono-osaisuutta ja syrjäytymistä ja lopuksi päihdeongelmaa. Hyvinvointi on laaja käsite, johon vaikuttaa monta erilaista tekijää. Ryhmätoiminnan ryhmän jäsenten elämään kuului päihteidenkäyttö, joka omalta osaltaan vaikuttaa myös heidän hyvinvointiin ja elämänhallintaan. Käsittelen huono-osaisuutta, ja huono-osaisuuden erilaisia ilmentymiä kuten syrjäytymistä, köyhyyttä ja päihteidenkäyttöä. Köyhyyttä käsittelen kappaleessa siksi, koska pitkäaikaistyöttömyys vaikuttaa olennaisesti myös tuloihin, ja pitkittyessään se voi tuoda lisäongelmia. Kaikki ryhmän jäsenet olivat pitkäaikaistyöttömiä, ja heillä oli myös erilaisia päihdeongelmia.

4.1 Hyvinvointi

Hyvinvointi on yksilöllistä, mutta siihen liittyy aina myös sosiaaliset suhteet. Jokainen yksilö kokee hyvinvointinsa eri tavalla, joten hyvinvointia ei voida arvioida vain ulkoisten olosuhteiden kautta. Hyvinvointi on osa kulttuuria, jossa on omaksuttu erilaisia tapoja, normeja, käyttäytymissääntöjä, arvoja ja asenteita. Hyvinvointiin kuuluu olennaisesti myös yksilön voimavarat. Voimavaroja voivat olla esimerkiksi tulot, koulutus, asunto, perhe, ystävät ja terveys. Ajatellaan, että yksilö tietää parhaiten, miten hän voi hyödyntää omia voimavarojaan yksilön omaksi parhaaksi. (Kettunen ym. 2003. 9-10.) Hyvinvointiin kuuluu myös olennaisesti osallistuminen ja vapaus. Yksilöllä pitäisi olla mahdollisuus osallistua omaan yhteisöönsä, jossa hän elää. Yksilöllä pitäisi myös olla mahdollisuus tehdä päätöksiä, jotka koskevat hänen omaa elämäänsä. Nämä asiat edellyttävät toimintakykyä, terveyttä ja elämänhallintaa. (Aaltio 2013, 67.)

Kauppinen, Saikku ja Kokko (2010) ovat tutkineet, miten hyvinvoinnin puutteet ovat kasautuneet työttömillä. Tutkimuksesta saatuja tuloksia verrattiin muihin väestöryhmiin. He ovat jakaneet työttömät kahteen eri ryhmään: enintään kuusi kuukautta työttömänä olleet sekä vähintään seitsemän kuukautta työttömänä olleet. Kauppinen, Saikku ja Kokko määrittelevät pitkäaikaistyöttömän heidän tutkimuksessaan,

että pitkäaikaistyötön on ollut vähintään seitsemän kuukautta työttömänä. Heidän tutkimuksen tuloksena oli, että pitkään työttömänä olleilla henkilöillä oli enemmän puutteita hyvinvoinnissa kuin työssäkävillä. Suurimmat ongelmat jotka vaikuttivat hyvinvointiin olivat taloudelliset ja terveydelliset ongelmat, sekä ongelmat terveyspalvelujen saamisessa. Heidän tutkimuksen tuloksista voitiin myös päätellä, että pitkittynyt työttömyys kasaa pitkän ajan kuluessa hyvinvoinnin puutteita. (Kauppinen ym. 2010, 246.)

Työttömyys vaikuttaa elämänhallintaan monin eri tavoin. Työttömyys vaikuttaa toimeentuloon, jolloin se vaikuttaa myös elämäntapaan. Esimerkiksi taloudelliset ongelmat voivat heikentää itsetuntoa, tuottaa ahdistusta ja syrjäyttää sosiaalisista verkostoista. Jokainen sopeutuu yksilöllisesti tällaiseen tilanteeseen, mutta jos elämässä on myös muitakin ongelmia, kuten päihdeongelmia- ja mielenterveysongelmia, voi työttömyys laukaista kriisin. Työttömyyden ja siitä johtuvien toimeentulo-ongelmien vuoksi pitää myös miettiä, miten menoja voidaan vähentää, joka voi vaikuttaa yksilön hyvinvointiin ja elämänhallintaan. (Kettunen ym. 2003, 87-88.)

Yksilön pitää löytää omasta elämästään hänelle tärkeitä asioita, joilla on merkitystä ja tavoitteita hänen elämässään. Nämä asiat riippuvat suuresti yksilöstä, mitä hän itse arvostaa ja mitä hänen ympärillään olevat ihmiset arvostavat. Yhteiskunta vaikuttaa yksilöiden käsitykseen siitä, mitä asioita yhteiskunta arvostaa ja millaisia normeja yhteiskunnassa on. (Kettunen ym. 2003, 10.)

4.2 Huono-osaisuus ja syrjäytyminen

Huono-osaisuutta voidaan lähestyä erilaisten käsitteiden kautta, esimerkiksi köyhyyden ja syrjäytymisen kautta. Huono-osaisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen välillä ei välttämättä ole suuria eroja. (Kainulainen & Saari 2013, 23.) Kasautuneessa huono-osaisuudessa yksilöllä on useammilla ulottuvuuksilla ongelmia, jolloin ne kasaantuvat. Tällainen kasautunut huono-osaisuus nähdään ”todellisena” huono-osaisuutena. (Kauppinen ym. 2010, 236-237.) Huono-osaisuuden kasvusta kertoo työttömyysturvan heikkeneminen, vaikeudet elämänhallinnassa, toimintakyvyn vaikeudet ja työttömyyden vaikutukset perheeseen ja yhteisöihin (Savolainen & Suonio 2011, 10).

Sosiaaliset suhteet ja yhteisöihin osallistuminen ovat tärkeitä asioita yksilön elämässä, koska ne tuottavat yksilölle hyvinvointia ja edistävät terveyttä. Sosiaaliset suhteet ja yhteisöihin osallistuminen heikentyvät huomattavasti, kun yksilö syrjäytyy, ja pahimmassa tapauksessa ne loppuvat kokonaan. Sosiaaliset kontaktit ja yhteisöt ehkäisevät ja korjaavat syrjäytymistä. Syrjäytyneiden omat yhteisöt voivat myös lisätä voimavaroja ja hyvinvointia, vaikka niissä olisi sosiaalisia ongelmia. Yksilölle on tärkeää, että hän kuuluu johonkin yhteisöön. (Hyväri & Nylund 2010, 29.)

Syrjäytymistä voidaan määritellä siten, että yksilöllä on heikot siteet yhteiskuntaan. Yleensä tätä tarkastellaan yhteiskunnan kannalta, ja yksilön näkökulma jää helposti huomioimatta. Yksilön ja yhteiskunnan siteiden heikkeneminen näkyy työstä syrjäytymisenä. EU-yhteiskuntapolitiikassa nähdään työttömyys yhtenä syrjäyttävänä tekijänä. Työ on tärkeää yksilölle, koska näin yksilöllä on siteitä yhteiskuntaan, ja työ vaikuttaa myös yksilön hyvinvointiin. (Raunio 2006, 9-12.) Syrjäytymisen näkökulmasta on tärkeää, että työttömyyteen reagoidaan mahdollisimman nopeasti, niin että työttömyys ei pitkity. Kunnissa syrjäytymisen vastaista työtä on erityisesti sosiaalityö ja kuntouttava työtoiminta. (Kainulainen 2010, 288, 292, 294.) Tunnuksmerkkejä syrjäytymiseen voivat olla työttömyys, päihde- ja mielenterveysongelmat ja sosiaalisten suhteiden puuttuminen. Syrjäytynyt henkilö joutuu sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle, ja hän voi kokea, että hän ei pysty hallitsemaan omaa elämäänsä. Syrjäytymisessä on yleensä monia ongelmia eri elämänalueista yhtä aikaa. Nämä ongelmat voivat kasaantua ajan mittaan. (Kettunen ym. 2003, 13-14.)

Syrjäytymisessä yksilö joutuu sivuun sosiaalisista suhteista, vaikuttamisesta ja vallan käytöstä. Yksilöllä ei ole välttämättä mahdollisuutta osallistua työhön, koulutukseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Yksilöt ja ryhmät voivat syrjäytyä, ja heitä voidaan myös syrjäyttää, kun heidän mielipiteitään ja näkökantoja ei haluta huomioida. Yksilöjä ja ryhmiä voidaan myös syrjäyttää, jos heidän kansalaisuutta tai osallisuutta kyseenalaistetaan. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2010, 11.) Syrjäytyminen koetaan yksilöllisenä ongelmana, ja syrjäytyminen koetaan kielteisenä asiana. Kansainvälisissä keskusteluissa syrjäytymiseen liitetään köyhyys, korkea työttömyys, sosiaaliset ongelmat kuten rikollisuus ja päihdeongelmat. Taloudellinen

syrjäytyminen ja työstä syrjäytyminen voivat aiheuttaa lisäksi muunlaista syrjäytymistä yksilöillä ja perheillä. Köyhyys on myös yksi perustava tekijä syrjäytymiselle. (Raunio 2006, 40-39, 134.)

Syrjäytymisen käsite on hankala, koska se viittaa tärkeään ilmiöön, mutta silti asia ei ole konkreettinen. Syrjäytyminen viittaa yksilön omiin valintoihin, eikä niinkään yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin valintoihin. Syrjäytymisen käsitteessä luokitellaan enemmänkin yksilön ominaisuuksia, eikä niinkään yhteiskunnallisia prosesseja tai niihin kohdistuvaa vallankäyttöä. Syrjäytymisessä syrjäytyneet ovat toisia, eivätkä he kuulu meihin, koska heillä ei ole kaikkia ominaisuuksia mitä muilla on. (Karjalainen & Saranpää 2002, 58-59.) Syrjäytyminen voi tapahtua yhtäkkiä tai se voi tapahtua pitkän ajan kuluessa. Syrjäytynyt asema tulee, kun yksilö tai ryhmä on heikosti sidoksissa yhteiskuntaan, ja se vakiintuu ajan kuluessa. Syrjäytymisen käsite sisältää prosessin, jossa tilanteet vaihtuvat huonompaan suuntaan. Esimerkiksi terve sairastuu, jonka takia hän ei voi enää osallistua työelämäänsä. Näin prosessi aiheuttaa syrjäytyneen tilan ja syrjäytyneen aseman. Tällaiset yhteiskunnan luokittelut voivat vaikeuttaa ihmisten todellisen hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin huomaamista. Syrjäytymiseen mahdollistaa erityisesti tilanteet, jotka poikkeavat yhteiskunnan asettamista normeista. Syrjäytymisen prosessissa yksilön täytyy myös tunnistaa ja kokea olevansa syrjäytynyt, koska jos näin ei tapahdu, on syrjäytyminen vain kuviteltua oletetusta huono-osaisuudesta. (Laine ym. 2010, 12-14.)

Työmarkkinoille pääseminen ja työn tekeminen ovat olennaisia asioita, kun halutaan torjua köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. Työttömien syrjäytymistä pyritään estämään siten, että heidän työttömyysaikansa on mahdollisimman lyhyt, sekä tukemalla heidän työ- ja toimintakykyään. Henkilöt joiden työ- tai toimintakyky on tilapäisesti tai pysyvästi alentunut, pyritään heidän osallistumista tukemaan. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän tavoite on nostaa työllisyysastetta 72 % vuoteen 2015 mennessä. Tavoitteena on myös alentaa työttömyysprosenttia viiteen prosenttiin vuoteen 2015 mennessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, [Viitattu 26.1.2014].)

Sosiaalishallinnon mukaan syrjäytymisen riskiryhmässä ovat pitkäaikaistyöttömät, asunnottomat, pitkäaikaissairaat, vajaakuntoiset, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, päihdeongelmaiset, toimeentulovaikeuksissa olevat, rikokseen syyllistyneet

sekä syrjäytymisvaarassa olevat maahanmuuttajat. Ongelmien moniulotteisuus, kasautuvuus ja pitkäaikaisuus aikaansaavat syrjäytymistä. Sosiaalityössä on tärkeää kiinnittää huomiota elämänhallinnassa esiintyviin ongelmiin. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2006, 86-91, 93-94, Raunion 2006, 30-31 mukaan.)

Yksilö tarvitsee riittävän toimeentulon, sosiaalisia suhteita, mielekästä tekemistä ja mahdollisuuden huolenpitoon tarvittaessa. Näitä asioita pyritään takaamaan lailla, jotta kaikilla olisi riittävä ihmisarvoinen elämä. Sosiaalialan ammattilaisen tulisikin tunnustaa näitä asioita jo varhaisessa vaiheessa, jotta yksilöä pystyttäisiin auttamaan tarpeeksi ajoissa, jolloin voitaisiin välttyä syrjäytymiseltä. (Kettunen ym. 2003, 14-15.) Sosiaalityön tulee ehkäistä syrjäytymistä, sekä edistää osallisuutta. Sosiaalityö pyrkii edistämään asiakkaan kykyä ja mahdollisuuksia itsenäiseen elämään. (Talentia 2003, Raunion 2006,17 mukaan.)

Köyhyys on monitahoinen ilmiö, jota voidaan tutkia monesta eri lähtökohdasta. Määritelmä riippuu siitä, huomioidaanko vain taloudellinen tilanne, vai tarkastellaanko sitä myös muista näkökulmista. Suhteellisessa tuloköyhyydessä katsotaan olevan pienituloiset, joilla ei ole resursseja pitää yllä tulotasoa, joka on yhteiskunnassa luotu. (Raunio 2006, 34; Kangas & Ritakallio 2008, 6.) EU:ssa määritellään köyhiksi tai köyhyysriskissä oleviksi kotitaloudet, joiden tulot ovat alle 60 % väestön mediaanituloista. Tämän mittariston mukaan Suomessa on köyhiä, ja riskiryhmään kuuluvat nuoret, opiskelijat, lapsiperheet, työttömät ja sosiaaliturvan vähimmäisetuuksien saajat. (Julkunen 2006, 227.)

Perustuslakiin on kirjattu, että kaikilla on oikeus riittävään toimeentuloon. Tutkijat ovat sitä mieltä, että teollistuneissa yhteiskunnissa ajatellaan köyhyyden olevan taloudellisten resurssien puuttumista, jonka vuoksi sosiaalinen toimintakyky rajoittuu. Tällöin yksilö ei pysty elämään yhteiskunnan asettamalla tavalla. Yksilö ei pysty osallistumaan, elämään ja kuluttamaan rahaa niin kuin yhteiskunta vaatii. Rahan kulutusta pidetään yhtenä keskeisimpänä yhteiskunnallisena toimintana, ja se määrittää myös suuresti yksilön identiteettiä. Ajatellaan, että ihminen on sitä, mitä hän kuluttaa, jolloin on tärkeää tutkia ihmisten tuloja ja sitä, miten he pystyvät kuluttamaan yhteiskunnassa. (Kangas & Ritakallio 2008, 3, 17.)

Suhteellinen köyhyys on kasvanut viidentoista vuoden ajan ja tuloerot ovat kasvaneet. Työttömyys on lisännyt tuloeroja ja suhteellista köyhyyttä. Toimeentulotuki-asiakkaat ovat kolminkertaistuneet ja menot ovat kasvaneet. Suurin syy tähän on pitkäaikaistyöttömyys ja työelämästä syrjäytyminen. (Moisio 2010, 193.) Työttömien köyhyys on yksi pahimmista, kun sitä tarkastellaan monesta eri näkökulmasta. Työttömien olot ovat huonontuneet 1990-luvulla, ja tähän yksi syy on se, että työttömien koostumus on muuttunut. Vuonna 1995 suurin osa työttömistä sai ansiosidonnaista päivärahaa, kun taas nykyään enenevä määrä on pitkäaikaistyöttömiä, joilla ei ole mahdollisuutta saada ansiosidonnaista päivärahaa, ja valtaosa työttömistä elää perusturvan avulla. Työmarkkinatuki on jäänyt jälkeen muista väestön tulokehityksistä, sekä peruspäivärahan saajien köyhyysriski on kasvanut. (Kangas & Ritakallio 2008, 20.)

Köyhyys tulee ongelmaksi, jos se jatkuu pitkään. Pitkittyneellä köyhyydellä on merkitystä yksilön hyvinvoinnille, sillä taloudellisten resurssien puuttuminen johtaa myös muiden elinolosuhteiden huonontumiseen. Pitkittyneellä köyhyydellä on vaikutuksia hyvinvoinnin ongelmiin ja se syrjäyttää yksilöitä yhteiskunnassa vallitsevasta elämäntavasta. Köyhyydestä voidaan puhua silloin, kuin yksilöllä on huonot taloudelliset resurssit, ja hänellä esiintyy puutteita myös elinoloissa (Halleröd 1996, Raunio 2006, 35 mukaan). Brittiläinen köyhyystutkija Peter Townsend (1979, Raunio 2006, 37 mukaan) määrittelee köyhyyden niin, että yksilöt ja perheet eivät pysty taloudellisten resurssien vuoksi noudattamaan ruokavaliota eivätkä osallistumaan aktiviteetteihin. Hänen mukaansa yksilöt ja perheet eivät pysty hankkimaan tavanomaisia elinoloja ja palveluja, jotka ovat yleisesti odotettuja ja hyväksytyjä yhteiskunnassa. (Raunio 2006, 35, 38; Kangas & Ritakallio 2006, 16.)

4.3 Päihdeongelma

Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu runsas alkoholin käyttö, jolloin omaa käyttöä on helppo vähätellä. Suomessa alkoholia saa kuluttaa runsaasti, mutta siitä ei kuitenkaan saisi seurata ongelmia. (Lappalainen-Lehto, Romu & Taskinen 2008, 105.) Päihteillä on myös paljon positiivisia vaikutuksia, jonka takia niitä käytetään. Päih-

teistä haetaan mielihyvää, rentoutumista ja usein se myös liitetään sosiaaliseen tapahtumaan ja sosiaalisiin suhteisiin. Usein myös koetaan, että päihteiden avulla sosiaaliset tilanteet ovat helpompia. Päihteillä voidaan myös yrittää vähentää stressiä, unettomuutta ja masennusta, mutta tämä voi johtaa myöhemmin ongelmakäyttöön. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 105; Holmberg 2010, 46.)

Suomalaisten tavallisin päihde on alkoholi, ja päihderiippuvuuteen kuuluu myös, että henkilö käyttää monia päihteitä. Suuri osa käyttää alkoholin lisäksi tupakkaa, ja myös uni- ja rauhoittavia lääkkeitä. Nämä voivat myös pahentaa alkoholiongelmaa. Lääkkeiden ja alkoholin sekakäytöstä voi olla vaikea puhua, sillä käyttö halutaan yleensä salata. Päihderiippuvuudesta eroon pääsemiseen tarvitaan hyvää motivaatiota, suunnitelmallisuutta ja pitempikestoista kuntoutusta. (Kettunen ym. 2003, 156-157.)

Päihteidenkäyttö on jaoteltu kolmeen eri tasoon: primaari-, sekundaari ja tertiaaritasoon. Primaaritasolla henkilöt ovat joko raittiita, satunnaisia käyttäjiä ja kohtuukäyttäjät. Sekundaaritasolla ovat suurkuluttajat ja tertiaaritasolla ovat päihderiippuvaiset, jotka tarvitsevat apua päihteidenkäytön lopettamiseen. Kohtuukäyttö määritellään siten, että se ei vaikuta yksilön sosiaalisiin suhteisiin eikä elämänhallintaan. Yksilö voi myös käyttää alkoholia kohtuudella esimerkiksi ruuan yhteydessä. (Kettunen ym. 2003, 154.)

Liikakäyttö jaetaan kolmeen eri tasoon: riskikäyttö, haitallinen käyttö ja alkoholiriippuvuus. Alkoholin riskikäyttöä on, jos suurkulutuksen rajat ylittyvät mutta käyttäjällä ei ole vielä merkittäviä alkoholista johtuvia haittoja eikä riippuvuutta. Alkoholin haitallisessa käytössä käyttäjälle aiheutuu fyysisiä ja psyykkisiä haittoja, mutta käyttäjällä ei ole vielä riippuvuutta. Alkoholiriippuvuus on oireyhtymä, jonka piirteitä ovat: alkoholin käyttö on pakonomaista, vieroitusoireet, toleranssi kasvaa ja juominen jatkuu vaikka haittoja ilmenee. (Aalto & Seppä 2009, 11-15.)

Päihderiippuvuus on vakava ja pitkäaikainen sairaus, johon liittyy voimakas himo päihteeseen ja pakonomaisuus. Lisäksi henkilöllä on vaikeuksia hallita päihdyttävää ainetta, joka ilmenee käytön määrästä ja lopettamisen vaikeudesta. Päihteisiin liittyy myös sietokyvyn kasvua, jolloin henkilö tarvitsee enemmän päihdyttävää ainetta, sekä vieroitusoireet. (Poikolainen 2003, 77, Toiviaisen 2008, 158 mukaan.)

Päihderiippuvuus voidaan jakaa neljään ulottuvuuteen: fyysinen riippuvuus, psyykinen riippuvuus, sosiaalinen riippuvuus ja henkinen riippuvuus. Riippuvuudet voivat esiintyä myös yhtä aikaa. Fyysisessä riippuvuudessa käyttäjän elimistö on tottunut päihteisiin, jolloin toleranssi kasvaa ajan saatossa. Päihteen vaikutuksen loputtua tulee myös vieroitusoireita, ja tutuin niistä on krapula, mikä on alkoholin vieroitusoire. Psyykkisessä riippuvuudessa henkilö kokee himoa päihdyttävää ainetta kohtaan, tai kokee käytön pakonomaisena tottumuksena. Psyykkiseen riippuvuuteen ei välttämättä liity ollenkaan vieroitusoireet. Sosiaalisessa riippuvuudessa henkilö kokee sosiaalisia suhteita päihteidenkäytön avulla. Esimerkiksi päihteidenkäyttäjä voi kuulua johonkin ryhmään, jossa käytetään päihteitä, ja joissa hän saa sosiaalista vuorovaikutusta. Henkilö voi myös vähentää muiden ystäviensä tapaamista, jotka eivät käytä päihteitä. Henkinen riippuvuus liittyy ajatusmaailmaan, elämänkatsomukseen ja ilmapiiriin, jossa käytetään päihteitä. Päihteiden käyttö voi olla osana tiettyjä arvoja, uskomuksia ja ihanteita. Päihderiippuvuuden eri ulottuvuudet ovat huomioitava myös silloin, kun yksilö on riippuvainen monesta eri päihteestä. (Holmberg 2010, 40-41.)

Alkoholin suurkulutuksessa voi olla kyse alkavasta ongelmasta, riippuvuudesta tai kriisijuomisesta, jolloin yritetään leivittää pahaa oloa juomalla. Alkoholin suurkulutuksella on terveydellisiä haittoja ja se vaikuttaa myös sosiaalisiin suhteisiin ja elämänhallintaan. Päihderiippuvuudessa alkoholin merkitys elämässä kasvaa koko ajan enemmän, ja ajatukset pyörivät lähinnä päihteissä. Päihderiippuvuuden merkkejä ovat myös: päihteiden käyttöä on vaikea lopettaa, päihteistä tulee vieroitusoireita ja annoksia pitää lisätä koko ajan enemmän, koska sietokyky on kasvanut. (Kettunen ym. 2003, 155-156.)

Päihdeongelman syntyyn vaikuttaa useasti monet eri tekijät, ja usein ongelmia on paljon eri elämänalueilla. Päihderiippuvuus syntyy usein vähitellen, joten ennalta ei voida tietää, kuka päihteidenkäyttäjistä sairastuu riippuvuuteen. Päihteidenkäytön suurkulutuksen tunnistaminen ja puuttuminen on tärkeää, koska myös muiden sairauksien riski kasvaa koko ajan päihteitä käytettäessä. Yleensä päihteistä eroon pääseminen on pitkä prosessi, jossa myös retkahdukset kuuluvat asiaan. Kuntoutumisen tavoitteina voi olla toimintakyvyn, terveyden ja elämänhallinnan parantaminen tai tavoitteena voi olla kokonaan päihteetön elämä. Päihderiippuvuudesta voi

myös aiheutua syrjäytymistä, ja siihen liittyviä ilmiöitä kuten rikollisuuden kasvu. (Toiviainen 2009, 158.) Yksilö voi kokea, että päihteidenkäyttö auttaa ahdistukseen, yksinäisyyteen, häpeään, syyllisyyteen ja masennukseen. Päihteidenkäyttäjät voivat tuntea voimakkaita toiseuden ja arvottomuuden tunteita, jolloin vastuunottaminen saattaa tuntua heistä haasteelliselta. Päihteiden avulla voidaan kokea, että huolet häviävät hetkeksi. Sosiaalialan ammattilaisen olisi hyvä tietää miksi päihteidenkäyttö houkuttelee, miten eri tavoin käyttöä perustellaan ja miksi lopettaminen on vaikeaa. Tämän avulla työntekijä pystyy paremmin hahmottamaan yksilön maailmaa. Ymmärrys myös helpottaa asian käsittelyä sekä ennakkoluuloja. (Holmberg 2010, 45.)

Alkoholikeskeisessä elämäntavassa todellisuudentaju yleensä heikkenee. Alkoholistin sosiaaliset suhteet voivat heikentyä, ja alkoholisti yleensä etsii myös seuraukseen muita, jotka käyttävät runsaasti alkoholia. Alkoholistin on vaikea pysyä tavanomaisessa elämässä, koska ajattelu-, kokemis- ja toimintatavat ovat heikentyneet. Ongelmien ja ristiriitojen ratkaiseminen tuntuu hankalalta, jonka vuoksi alkoholisti voi hakea apua alkoholista. Päihderiippuvaisilla on usein monilla eri elämänalueilla ongelmia ja ne kasautuvat pitkän ajan kuluessa. Tällaisia ongelmia voivat olla esimerkiksi avioero, työttömyys, asunnottomuus ja sosiaalisten suhteiden puuttuminen. A-klinikan asiakkaista on tehty tutkimuksia, joiden mukaan monet heidän asiakkaansa ovat moniongelmaisia ja syrjäytyneitä. Tutkittavista enemmistöllä puuttui jotain näistä: perhe, ihmissuhteet, työ, koulutus ja elämän tavoitteet ja päämäärät. Nämä asiat ovat kiinnekohtia elämässä. (Kettunen ym. 2003, 156.)

Miksi päihderiippuvaiset eivät lopeta käyttöä, jos heille koituu siitä harmia? Jotkut päihteidenkäyttäjistä voivat ajatella, että päihteidenkäyttö antaa heille mahdollisuuden paeta todellisuutta, ja päihteiden avulla he ovat turvallisessa olotilassa. Päihtyneenä he voivat tuntea, että he ovat omassa henkilökohtaisessa paikassa, jonne muut eivät pääse, jonka vuoksi he perustelevat käyttöä. Lopettamista myös hankaloittaa kehon tottuminen päihteeseen, mikä tulee esille fyysisenä ja psyykkisenä vieroitusoireena. (Holmberg 2010, 47.)

5 RYHMÄTOIMINTA

Kuntouttavaa työtoimintaa järjestettiin ensimmäistä kertaa ryhmätoimintana Kurikassa. Ryhmätoimintaan osallistui 11 henkilöä, jotka olivat pitkäaikaistyöttömiä, ja heillä oli erilaisia päihdeongelmia. Ohjasimme tätä ryhmää yhdessä työparini kanssa. Tässä kappaleessa kerron, mikä on ryhmä, miten ryhmä kehittyy ja millaisia taitoja ryhmän ohjaaminen vaatii.

Sosiaalityössä ajatellaan, että ihminen on aktiivinen, ja hän voi muuttaa ympäristöään ja omaa elämäänsä. Sosiaalityössä on tavoitteena, että yksilö alkaa toimimaan oman elämänsä parhaaksi ja hän yrittää parantaa toiminnallaan omaa elämäntilannettaan. Näitä asioita voidaan saada aikaan ryhmätoiminnan menettelytavoilla. (Jauhiainen & Eskola 1994, 7-8.)

Ryhmän tunnusmerkkejä ovat ryhmän koko, tarkoitus, säännöt, vuorovaikutus, roolit ja johtajuus. Ryhmän koko voi vaihdella, mutta yleensä ryhmässä on noin 2-20 henkilöä. Ryhmässä on myös tietynlaisia tunnusmerkkejä, ja ryhmä toimii säännönmukaisesti. (Niemi 2007, 16-17; Kopakkala 2011, 36.) Ryhmällä on myös yhteinen tavoite ja vuorovaikutusta keskenään. Ryhmätoiminnassa käytetään myös käsitteitä ryhmädynamiikasta ja ryhmäilmiöstä, joilla tarkoitetaan ryhmän sisäistä voimaa, jolloin ryhmätoimintaa ei voida ennustaa yksittäisten henkilöiden toimintatavoista. Ryhmän jäsenten vuorovaikutuksesta syntyy ryhmädynamiikka. (Kopakkala 2011, 36.) Ryhmässä ryhmän jäsenten välille syntyy heille yhteinen tapa kommunikoida keskenään, ja ryhmän jäsenille syntyy yhteinen käsitys ryhmästä sekä ryhmän ulkopuolisesta maailmasta. Ryhmän toimintaan vaikuttaa ryhmän tavoitteet ja oletukset tulevastakin. (Kopakkala 2011, 38.)

5.1 Ryhmän kehitysvaiheet

Ryhmän kehityksellä tarkoitetaan, että ryhmä pystyy saavuttamaan toiminnan tavoitteet. Jokainen ryhmä kehittyy omalla tavallaan, mutta parhaiten kehitysvaiheet ovat nähtävissä tavoitteellisessa ryhmässä ja yhteisössä. Ryhmän kehittyminen vaatii vuorovaikutusta ryhmän sisällä, ja ryhmän jäsenillä tulee olla samat tavoitteet. (Jauhiainen & Eskola 1994, 91-94.)

Ryhmän kehitysvaiheita on neljä: muotoutumisvaihe, kuohuntavaihe, yhdenmukaisuusvaihe ja hyvin toimiva ryhmä. Ryhmän muotoutumisvaiheessa ryhmän jäsenet yrittävät sopeutua ryhmään ja muodostavat suhteita ohjaajiin ja muihin ryhmän jäseniin. Ryhmän jäsenet yrittävät selvittää myös tässä vaiheessa ryhmän tarkoitusta. Vähitellen ryhmä aletaan kokea turvallisena. Toisessa vaiheessa on kuohuntavaihe, jossa ryhmän jäsenet voivat esittää vastusta ryhmää kohtaan ja ryhmän jäsenet tuovat esille omaa pettymystä tai tyytymättömyyttä. Ryhmän jäsenet uskaltavat tuoda enemmän henkilökohtaisia mielipiteitä esille, ja mahdollisia konflikteja saattaa muodostua. Yhdenmukaisuusvaiheessa ryhmän jäsenet kokevat, että he kuuluvat yhteen, ja ryhmän sisäiset konfliktit vähenevät. Tässä vaiheessa ryhmä pystyy myös luomaan ryhmälle tavoitteita ja yhteisiä toimintanormeja. Viimeisessä vaiheessa on hyvin toimiva ryhmä, jossa ryhmän jäsenet ovat omaksuneet omia rooleja ryhmän sisällä. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenet pystyvät ratkaisemaan yhdessä hankalia tilanteita. (Tuckman 1977, Niemistön 2007, 160-161 mukaan; Tuckman 1965 Kopakkalan 2011, 48-51 mukaan.) Tuckman on lisännyt ryhmän kehitysvaiheisiin vielä viidennen kohdan, jossa ryhmän jäsenet lopettavat ryhmän. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenillä voi olla voimakkaita tunteita, jotka liittyvät ryhmän loppumiseen. (Tuckman 1977 Niemistön 2007, 162 mukaan.) Jokainen ryhmä kuitenkin kehittyy yksilöllisesti, joten tärkeää on tarkkailla, mitä ryhmässä tapahtuu sillä hetkellä, jonka jälkeen havaintoja voidaan verrata ryhmän kehitysvaiheisiin (Niemistö 2007, 162; Kopakkala 2011, 59).

Kopakkalan mukaan ryhmän kehitysvaiheita kannattaa tarkastella erilaisista näkökulmista. Esimerkiksi ryhmän jäsenen on ensin pohdittava kelpaako hän ryhmään ja hyväksytäänkö hänet ryhmässä. Ryhmän ohjaajan tulee ohjata aluksi ryhmän jäseniä tekemään yhdessä yhteistyötä, ja vähitellen ohjaajan tulee antaa enemmän vastuuta ryhmän jäsenille. Ohjaajan on myös aluksi ohjattava ryhmää vuorovaikutukseen. Ryhmän raja ulkopuolisiin muuttuu ajan mittaan, ja ryhmän identiteetti vahvistuu. Aluksi ryhmän liittymistunteet voivat kohdistua ryhmän ohjaajaan tai epä-määräisesti ryhmään. Myöhemmin liittymistunteet kohdistuvat ryhmään. Ryhmän jäsenet kokevat myös ärtymystä, jolloin ärtymyksistä ja erimielisyyksistä tulee puhua. (Kopakkala 2011, 57-58.)

Ryhmän kehityksessä myös ryhmän kiinteys lisääntyy. Ryhmän kiinteudessa tarkoitetaan, että ryhmän jäsenet haluavat kuulua ryhmään ja ryhmän jäsenten välillä on tunnelatauksia. Ryhmän jäsenet myös kommunikoivat keskenään enemmän, mitä kiinteämpi ryhmä on. Tämä luo tyytyväisyyttä ryhmään, ja vuorovaikutus on positiivisempaa. Ryhmän ollessa kiinteä, se saavuttaa myös paremmin ryhmän tavoitteet yhdessä. (Shaw 1980 Niemistön 2007, 170 mukaan; Pennington 2002, 83-85.)

Ryhmässä on myös normeja, joiden mukaan ryhmä toimii. Normit ovat käskynormeja, jotka määrää yksilöiden käyttäytymistä ryhmässä ja kieltonormeja, jotka kertovat, mitä ryhmän jäsenten ei tulisi tehdä. Ryhmänormit ovat yleensä epävirallisia, eikä niitä ole kirjoitettu ylös. Ryhmänormit ovat edellytys ryhmän toimimiselle, ja niiden noudattaminen saattaa asettaa paineita ryhmän jäsenille. (Pennington 2002, 85-87, 89-90.) Ryhmässä muodostuu myös ryhmän jäsenille erilaisia rooleja, jotka vaikuttavat ryhmässä käyttäytymiseen. Rooleilla on myös tärkeä merkitys ryhmässä toimiessa, sillä niiden avulla pystytään jakamaan tehtävät ryhmän jäsenten kesken. Roolit tuovat myös ennalta-arvattavuutta ryhmätoimintaan, jolloin jokainen tietää oman roolinsa ryhmässä. Ryhmässä oma rooli myös tuo oman identiteetin ryhmän jäsenelle. (Pennington 2002, 85-87, 89-90; Kopakkala 2011, 56.)

5.2 Ohjaajana ryhmässä

Ryhmä tarvitsee jonkun ohjaajan, jotta ryhmän toiminta onnistuisi. Ohjaajan tehtävänä on suunnan näyttäminen, päätösten tekeminen ja ideoiden keksiminen. Tärkeää on, että ryhmän sisällä pystytään organisoimaan asioita, jolloin työtehtäviä jaetaan eri henkilöille. Ohjaajan tulee antaa myös palautetta, sillä sen avulla ryhmän jäsenet tietävät toimivansa oikein tai väärin. Ohjaajan pitää myös jakaa tarpeeksi tietoa niin ryhmän sisäisistä asioista, kuin ryhmään liittyvistä ulkopuolisista asioista. (Kopakkala 2011, 89.) Ryhmän ohjaajan tulee olla myös tietoinen siitä, mikä on ryhmätoiminnan tavoite. Jokainen ryhmä tarvitsee ohjausta, jotta ryhmä pystyy saavuttamaan tavoitteensa. (Jauhiainen & Eskola 1994, 136.)Kaikissa ryhmissä ei välttämättä tarvita erityistä ohjaustaitoa, sillä ryhmät voivat olla erilaisia. Ohjaajaa voi kui-

tenkin auttaa ohjaustyössä, että hän tietää ryhmädynamiikasta. Ennen ryhmän ohjaamista ohjaajan on hyvä miettiä esimerkiksi, millaisia henkilöitä ryhmään valitaan, millaisia tavoitteita ryhmällä on ja missä ryhmää pidetään. (Niemistö 2006, 67-80.)

Ryhmän ohjaajan on huomioitava erilaisia asioita ennen ryhmän aloittamista. Ryhmän ohjaajan tulee ottaa huomioon, millaisia henkilöitä ryhmään osallistuu. Tätä on hyvä miettiä, jotta ohjaaja pystyisi arvioimaan, onko ryhmätoiminnasta hyötyä osallistujille. Ryhmän ohjaajan tulee olla myös tietoinen siitä, mitä hän haluaa saada ryhmässä aikaan. Ennen ryhmän ohjaamista tulee myös päättää, ohjaako ryhmää vain yksi ohjaaja vai useampia ohjaajia. Ohjaajan tulee myös suunnitella, kuinka usein ryhmä kokoontuu, missä se kokoontuu, kuinka kauan ryhmätapaamiset estävät kerralla ja mihin saakka ryhmätoiminta kestää. Ryhmää tulisi myös arvioida jottenkin, joten erilaisia arviointimenetelmiä olisi hyvä miettiä ennen ryhmätoimintaa. Ohjaajan tulee myös miettiä, miten hän aloittaa ryhmätoiminnan. Ohjaajan tulisi myös kertoa ryhmän jäsenille, miksi ryhmää pidetään. Jos ohjaaja epäilee, että ryhmässä voi syntyä ajan mittaan kaaosta, kannattaa hänen selvittää ryhmän säännöt yhdessä ryhmän jäsenten kanssa. Uutta ryhmää aloittaessa ohjaajan pitää orientoida ryhmä ympäristöön ja ryhmän tehtäviin, sekä sopia ryhmän säännöt ja saada ryhmän jäsenet osaksi ryhmää. Ohjaaja orientoi ryhmän ympäristöön, kertomalla koska ja missä ryhmä kokoontuu, sekä mikä on ryhmän tarkoitus. (Niemistö 2006, 70-81.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa aineistona ovat ryhmäkerrat, ryhmäkerroista tehdyt havainnot ja teemahaastattelut ryhmän jäsenille (kts. liite 2). Ryhmäkerrat pidettiin aikavälillä 11.6.2013–10.9.2013, ja näistä kerroista pidin tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjoitin omia havaintoja. Teemahaastatteluissa haastattelin kahdeksaa ryhmän jäsentä, jotta saisin myös heidän mielipiteensä ryhmätoiminnasta esiin. Haastattelujen teemat liittyivät ryhmäkertoihin.

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa ohjasin ryhmätoimintaa. Opinnäytetyössäni on kuitenkin laadullisen tutkimuksen elementtejä, koska olen käyttänyt aineistona litteroituja teemahaastatteluja, sekä omia havaintoja ryhmätoiminnan tapahtumista. Opinnäytetyöhön haastateltavat valikoituivat helposti, koska halusin saada ryhmän jäsenten mielipiteitä esille juuri tästä kyseisestä ryhmätoiminnasta. Teemahaastattelut liittyivät ryhmätoimintaan ja siihen, miten ryhmän jäsenet ovat kokeneet ryhmätoiminnan. Kerron tässä kappaleessa, millainen on toiminnallinen opinnäytetyö sekä laadullisesta tutkimuksesta.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä toteutetaan käytännön kautta jokin omaan koulutukseen liittyvä tapahtuma, ja se raportoidaan kirjalliseen muotoon. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus on olla työelämälähtöinen ja käytännönläheinen. (Vilka & Airaksinen 2004, 9-10.) Toiminnallinen opinnäytetyöni idea syntyi työtehtävästä, jonka sain ollessani kesätöissä Jik ky / Kurikan sosiaalitoimessa. Pidin kuntouttavana työtoimintana ryhmätoimintaa ja osallistumiskerroista teimme muistiinpanoja yhdessä työparini kanssa. Kirjoitimme omia huomioita ryhmästä, ja mietimme, missä asioissa voisimme ensi kerralla parantaa ja mitkä asiat olivat sujuneet hyvin.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa on myös koko ajan läsnä tutkijan arvot, jotka vaikuttavat siihen, miten tutkija pyrkii ymmärtämään tutkimuksen ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään keräämään tietoa kokonaisvaltaisesti ja aineisto kerätään todellisista tilanteista. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä myös

suositaan havainnointia ja keskustelua, eikä niinkään erilaisia mittausvälineitä tiedon keräämisessä. Hyviä metodeja laadullisessa tutkimuksessa ovat teemahaastattelut, osallistava havainnointi ja ryhmähaastattelu. Aineistoa tulee tutkia yksityiskohtaisesti ja laaja-alaisesti, jolloin löydetään tutkimukselle tärkeitä asioita. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tärkeää on myös, että suunnitelma on joustava, jolloin tutkimus voi muotoutua tutkimuksen edetessä. Jokainen tutkimus on ainutlaatuinen. (Lahti 2007, 199, 202; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.) Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa käytin lisäksi myös teemahaastatteluja sekä havainnointia, jotta saisin enemmän tietoa pidetyistä ryhmäkerroista.

Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan tutkimuksessa on tarkoitus kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa. Tarkoitus on ymmärtää jotain tiettyä toimintaa tai tehdä teoreettinen tulkinta ilmiölle. Tärkeintä on, että henkilöt joilta tietoa kerätään, tietävät mahdollisimman paljon kyseisestä ilmiöstä ja heillä on omakohtaista kokemusta asiasta. Tämän vuoksi tiedonantajat pitää valita tarkasti, ja tiedonantajien valitsemisessa pitää olla hyvät perustelut. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 87-88.) Opinnäytetyöni ei ole yleistettävissä muihin tutkimuksiin, sillä opinnäytetyöni kuvaa ryhmätoimintaa, johon osallistui 11 henkilöä. Nämä kokemukset ovat heidän subjektiivisia kokemuksia ryhmätoiminnasta. Muista tutkimuksista voi kuitenkin löytyä samansuuntaisia tutkimustuloksia, kuin opinnäytetyössäni sain.

6.2 Ryhmäkerrat

Ryhmää pidettiin joka tiistai klo 9-13 Kurikan sosiaalitoimen ylläpitämässä Kyläkulmassa aikavälillä 11.6.2013–10.9.2013. Ryhmä järjestettiin kuntouttavana työtoimintana. Ryhmän tavoitteena oli esitellä erilaisia palveluita, joita ryhmän jäsenet voisivat käyttää hyödykseen. Tavoitteena oli saada myös sosiaalisia kontakteja, ylläpitää toimintakykyä ja saada ryhmän jäsenet sitoutumaan ryhmätoimintaan. Tavoitteena oli herätellä ryhmän jäseniä miettimään omaa päihteiden käyttöä, sekä pohtimaan omia elämönhallintataitoja. Ryhmän alkaessa ensimmäiseksi keitimme kahvia ja kokoonnuimme yhteen jolloin juttelimme, mitä kaikille kuuluu. Kahvin juon-

nin jälkeen aloitimme ohjatun ryhmätoiminnan. Jokaisella tapaamiskerralla oli erilaiset teemat ja tavoitteet. Ryhmätoimintaan kuului myös ruokailu, joka oli vapaaehtoinen ryhmän jäsenille.

11.6.2013 ryhmä kokoontui ensimmäisen kerran Kurikan Kyläkulmaan. Tavoitteena oli tutustua ryhmän jäseniin. Kyselimme ryhmän jäseniltä, mitä he ovat aikaisemmin tehneet ennen ryhmätoimintaa, mitä odotuksia ja toivomuksia heillä on ryhmätoiminnasta. Ensimmäisellä kerralla sovimme myös ryhmän yhteiset säännöt. Sovimme esimerkiksi, että paikalle ei tulla päihtyneenä, ryhmätoimintaan saavutaan ajoissa, ryhmätoimintaan osallistutaan joka kerta ja poissaoloista ilmoitetaan ohjaajille. Ryhmän jäseniltä tuli muutamia ehdotuksia, mitä he haluaisivat jatkossa tehdä, ja toivomuksena oli esimerkiksi laavulla käynti. Lopuksi Kyläkulman ohjaaja tuli esittelemään meille Kyläkulman tilat ja kertoi sen toiminnasta.

18.6.2013 oli ryhmän toinen kokoontumiskerta. Tällä kertaa vierailimme Seinäjoen Olkkarissa, joka on päihde- ja mielenterveysasiakkaille tarkoitettu matalan kynnyksen tapaamispaikka. Olimme pyytäneet avuksemme myös Kyläkulman ohjaajan, koska menimme ohjaajien autoilla Seinäjoelle, ja tarvitsimme yhden kuljettajan lisäksi. Halusimme näyttää, millaista toimintaa Seinäjoki järjestää päihde- ja mielenterveysasiakkaille. Olkkarin ohjaaja esitteli meille paikkoja, ja kertoi heidän toiminnastaan. Paikalla oli myös Olkkarin omia asiakkaita, jotka kertoivat ryhmän jäsenille omia kokemuksiaan Olkkarin toiminnasta. Tavoitteenamme oli saada ryhmän jäsenet innostumaan ryhmätoiminnasta. Osa ryhmän jäsenistä ei edes muistanut, koska he olivat viimeksi olleet muulla paikkakunnalla kuin Kurikassa. Suurin osa ryhmän jäsenistä kertoi, että oli mukavaa päästä hetkeksi pois omalta paikkakunnalta. Kurikkaan palattuamme, jouduimme puuttumaan muutamien ryhmän jäsenten käyttäytymiseen. Huomasimme, että ryhmän jäsenistä muutama oli päihtynyt ja heillä oli viinapullo mukana, josta he olivat juoneet Seinäjoen matkan aikana. Puhuimme ryhmän jäsenten kanssa uudelleen säännöistä, että ryhmään ei voi tulla päihtyneenä, eikä ryhmän aikana juoda. Suurin osa ryhmän jäsenistä oli ohjaajien kanssa samaa mieltä asiasta.

25.6.2013. Kolmannella kerralla katsoimme yhdessä elokuvan Reindeer Spotting ja teimme ruokaa. Elokuva kertoo nuorten elämästä, jotka käyttävät päihteitä. Elokuvan tavoitteena oli herättää ajatuksia omasta päihteidenkäytöstä. Tavoitteena oli

saada aikaan keskustelua elokuvasta, sekä omasta päihteidenkäytöstä. Keskustelua ei juurikaan syntynyt ja vain muutama kommentoi elokuvaa. Ennen elokuvan katsomista, teimme kahden ryhmän jäsenen kanssa makaronilaatikkaa uuniin kypsymään. Makaronilaatikon teko sujui hyvin, eikä ohjeita juurikaan tarvinnut antaa. Lopuksi ryhmän jäsenet saivat jäädä syömään makaronilaatikkaa.

2.7.2013. Neljännellä kerralla aloitimme ryhmän kahvinkeitolla ja keskustelimme vielä edellisen viikon elokuvasta. Keskustelua syntyi vähäisesti, mutta muutamat ryhmän jäsenet kommentoivat elokuvaa ja sen päähenkilöiden elämäntapaa. Yksi ryhmän jäsenistä kertoi, että hän näki elokuvan päähenkilössä itsensä. Loput ryhmän jäsenistä miettivät, että he eivät haluaisi kokeilla huumeita, ja kuitenkin he kokivat oman elämänsä samantyylliseksi. Juttelumme jälkeen vieraaksemme tuli kokemusasiantuntija, joka oli itse aikaisemmin käyttänyt päihteitä. Kokemusasiantuntija kertoi, miten hän oli lopettanut päihteiden käytön. Kaikki ryhmänjäsenet jaksoivat keskittyä todella hienosti kokemusasiantuntijan kuuntelemiseen, ja muutama ryhmän jäsen kysyi muutamia kysymyksiä häneltä. Tavoitteena oli saada ryhmän jäseniä miettimään omaa päihteiden käyttöä. Tavoitteena oli myös, että kokemusasiantuntija voisi antaa motivaatiota päihteiden käytön vähentämiseen/lopettamiseen. Kokemusasiantuntija oli hyvä esimerkki ryhmän jäsenille siitä, että päihteiden käytön pystyy lopettamaan. Pyysimme lopuksi myös kirjallisesti palautetta ryhmätoiminnasta, ja toivomuksia seuraavista kerroista.

9.7.2013 viidennellä kerralla lähdimme laavulle paistamaan makkaraa. Pyysimme avuksemme Kyläkulman ohjaajaa, koska tarvitsimme apua kuljetuksien järjestämiseen. Ryhmän jäsenet olivat myös toivoneet laavulla käyntiä, joten halusimme toteuttaa heidän toivomuksensa. Tavoitteena oli, että kerta olisi rento ja saisimme myös keskustelua aikaan. Ryhmän jäsenet tuntuivat paljon rennommilla laavulla, ja juttelimme ihan tavallisista asioista. Paistoimme myös makkaraa, ja jokainen ryhmän jäsen myös söi sitä. Muilla kerroilla vain muutamat ryhmän jäsenet olivat syöneet.

Tässä välissä ryhmässämme oli kahden viikon tauko, koska työparillani oli kesäloma ja päätimme yhdessä, että en pidä ryhmää yksin.

30.7.2013 kuudennella kerralla menimme käymään Kurikan työnhakijat ry:llä, koska heillä on käytettävissä tietokone asiakkaiden käyttöön. Kurikan työnhakijoilla meitä odotti työnhakijoiden asiakas, joka esitteli ryhmän jäsenille, miten työvoimatoimiston ja Kelan sivuille pääsee ja mistä sieltä löytää lomakkeita. Muutama ryhmän jäsen myös kyseli kysymyksiä liittyen tietokoneen käyttöön. Tämän jälkeen juttelimme, miksi nettipankkitunnukset olisi hyvä omistaa, ja kerroimme, että niiden avulla pysyy esimerkiksi laittamaan työnhaun voimaan ja maksamaan laskuja. Puhuimme myös yleisesti toimeentulotukihakemuksista. Lopuksi jäimme syömään Kurikan työnhakijoille. Tavoitteena oli esitellä Kurikan työnhakijoiden toimitiloissa olevan tietokoneen käytön mahdollisuutta, ja esitellä lisäksi tarjolla olevaa henkilökohtaista ohjausta tietokoneen käytössä.

20.8.2013 seitsemännellä kerralla ohjaajilla menivät aikataulut sekaisin, ja luulimme että päihdetyöntekijät tulevat vierailemaan ryhmässä. Meillä ei ollut varasuunnitelmaa, joten päätimme keskustella ryhmän jäsenten kanssa tavallisista arkisista asioista ja seuraavista ryhmäkerroista. Keskustelimme, mitä ryhmän jäsenet haluavat jatkossa tehdä ryhmätoiminnassa. Keskustelua syntyi ihan hyvin, ja muutama ryhmän jäsen kertoi lapsuudestaan.

27.8.2013 kahdeksannella kerralla vieraaksemme tulivat JIK ky:n uudet päihdetyöntekijät. Päihdetyöntekijät esittelevät itsensä ja työtehtävänsä, sekä he kertoivat, missä heidän toimipiste sijaitsee. Juttelimme myös yleisesti hieman päihteiden käytöstä ja muutama ryhmänjäsen kertoi päihdetaustastaan hieman. Jik ky:n päihdetyöntekijöiden jälkeen vieraaksemme ryhmään tuli myös Kurikan seurakunnan päihdetyöntekijä. Hän kertoi seurakunnan erilaisista päihdepalveluista, heidän toiminnastaan ja kertoi, että nämä palvelut ovat avoinna kaikille, myös niille jotka eivät kuulu kirkkoon. Tämän ryhmäkerran tavoite oli esitellä Jik ky:n ja seurakunnan päihdetyöntekijät ja rohkaista ryhmän jäseniä ottamaan heihin yhteyttä.

6.8.2013 yhdeksännellä kerralla teimme audit- ja sadd-testejä, joiden avulla pystytään mittaamaan alkoholiriippuvuutta ja alkoholin suurkulutusta. Olimme tulostaneet valmiiksi ryhmän jäsenille testit, ja he alkoivat heti täyttämään testejä. Yllätyimme, että meidän ei tarvinnut kehoittaa heitä täyttämään testejä, vaan he itse aloittivat tekemään niitä. Meillä oli ennakko-odotus, että nämä ryhmän jäsenet olisivat jo aikaisemmin täyttäneet erilaisia alkoholin liikkäytön testejä, ja olisivat jo kyllästyneet

tekemään samoja testejä uudelleen. Keräsimme testit itsellemme, ja laskimme pisteet myöhemmin ryhmän jälkeen. Annoimme ryhmän jäsenille myös toisen tehtävän, jossa heidän piti kirjoittaa paperille, mitä he tekevät tavallisena arkipäivänä. Toiseen paperiin ryhmänjäsenet kirjoittivat, miten he haluaisivat kuluttaa heidän arkipäivänsä. Tehtävän tavoitteena oli saada ryhmän jäseniä miettimään, miten he käyttävät aikansa ja miten he haluaisivat käyttää heidän aikansa toisin. Kaikki tekivät tehtävän.

13.8.2013 kymmenennellä kerralla palautimme ryhmän jäsenille audit- ja sadd-testien tulokset. Kaikki ryhmän jäsenet lukivat tuloksensa, ja muutamat kommentoivat, että tulokset eivät yllättäneet heitä. Testien tulokset saivat kuitenkin muutaman ryhmän jäsenen miettimään, kuinka paljon alkoholia he käyttävät. Yllätyimme myös, että ryhmän jäsenet lukivat tuloksensa, koska oletimme, etteivät testien tulokset kiinnostaisi heitä. Testien tavoite oli herättää ajatuksia omasta alkoholinkäytöstä. Ryhmätoiminnan lopuksi kertosimme muutamien ryhmän jäsenten kanssa, kuinka he saavat työnhaun uusittua netin kautta, ja miten he löytävät työvoimatoimiston sivuilta omat henkilökohtaiset tiedot. Kaikilla ryhmän jäsenillä ei ole nettipankkitunnuksia, joten puhuimme toiseen kertaan siitä, mitä hyötyä niistä olisi. Tavoitteena oli kerrata jo opittuja asioita, ja varmistaa, että ryhmän jäsenet osaavat käyttää työvoimatoimiston nettisivuja.

20.8.2013 yhdennellätoista kerralla olimme ajatelleet tehdä voileipiä ja mennä ulos syömään niitä. Ryhmän jäsenet eivät innostuneet asiasta mennä ulos syömään, joten sovimme, että olemme sisällä. Kysyimme ryhmän jäsenistä vapaaehtoisia, jotka voisivat tehdä leivät ja muutama innostui leipien tekemisestä. Tekemiseen tarvittiin vain vähän ohjeita, ja leipien teko sujui hyvin. Leivät kelpasivat kaikille ryhmän jäsenille, ja osa heistä vei niitä myös kotiin. Meidät yllätti se, että leivät kelpasivat kaikille ryhmän jäsenille, koska vain muutama ryhmänjäsen oli aikaisemmillä kerroilla osallistunut ruokailuun. Puhuimme myös ryhmän jäsenten kanssa, mitä heille kuuluu, mitä he haluavat jatkossa tehdä ja mitä he ovat tykänneet ryhmätoiminnasta. Tavoitteena oli saada lisää ideoita, mitä jatkossa tehtäisiin ryhmätoiminnassa. Pyy-simme ryhmän jäseniä antamaan palautetta kirjallisesti. Kaikissa palautteissa oli positiivista palautetta, ja useimmissa kerrottiin, että ryhmätoiminta on rentoa ja mukavaa yhdessäoloa.

27.8.2013 kahdennellatoista kerralla pidimme levyraatia. Levyraadissa jokainen ryhmän jäsen sai vuorollaan valita mieluisan kappaleen ja kaikki antoivat kappaleille pisteitä yhdestä kymmeneen. Muutamista kappaleista saatiin aikaan keskustelua, ja tunnelma oli rento. Ryhmän jäsenet kertoivat omia mielipiteitään kappaleista. Tavoitteena oli, että jokainen jaksaa keskittyä kuuntelemaan musiikkia. Tavoitteena oli myös osallistaa jokainen levyraatiin siten, että jokainen kertoo, minkä kappaleen haluaa kuunnella ja jokainen antaa pisteen kappaleelle. Kaikki osallistuivat levyraatiin.

3.9.2013 kolmannellatoista kerralla ryhmään tuli kaksi vierailijaa Aa-kerhosta. He kertoivat hieman omasta elämästään ja miten he olivat päätyneet Aa-kerhoon. Tavoitteena oli esitellä ryhmän jäsenille Aa-kerhon toimintaa. Toivoimme, että Aa-kerhon jäsenten käyminen ryhmässä madaltaisi kynnystä osallistua Aa-kerhon toimintaan. Ryhmän jäsenet jaksivat keskittyä kuuntelemaan vierailijoiden puhetta, ja myös muutamia kysymyksiä tuli heille. Vierailijoiden jälkeen menimme vielä käymään Kurikan kirjastossa. Muutama ryhmän jäsen ei olisi halunnut mennä kirjastoon. Tästä jouduimme keskustelemaan muutamien ryhmän jäsenten kanssa, että heidän pitää tulla kirjastoon, koska ryhmä on kuntouttavaa työtoimintaa. Lopuksi kirjastoon jätti tulematta vain yksi henkilö. Kirjastossa ryhmän jäsenille esiteltiin kirjaston tiloja sekä erilaisia palveluita (esimerkiksi käytössä olevat tietokoneet, lehdet). Kirjastossa jouduimme useaan kertaan sanomaan muutamalle ryhmän jäsenelle, että heidän täytyy käyttäytyä kunnolla, koska he melusivat koko ajan. Kirjastokäynnin tavoitteena oli esitellä kirjaston ilmaisia palveluita, sekä heidän erilaisia tapahtumia.

10.9.2013 neljännellätoista kerralla joimme aluksi kahvit Kyläkulmassa, jonka jälkeen lähdimme Kurikan Toimintakeskukseen. Toimintakeskuksen toiminnanohjaaja esitteli meille heidän tilansa ja kertoi millaisia töitä he tekevät. Muutamaa ryhmän jäsentä kiinnostivat puutyöt. Suurin osa ryhmän jäsenistä ei ollut kuitenkaan kiinnostunut Toimintakeskuksen toiminnasta. Tavoitteena oli esitellä toimintakeskuksen toimintaa, koska siellä on myös muutama kuntouttavan työtoiminnan työpaikka. Palattuumme takaisin Kyläkulmaan, pyysin vielä ryhmän jäseniä piirtämään tai kirjoit-

tamaan ajatuksiaan ja mielipiteitään paperille ryhmätoiminnasta. Muutama piirsi kuvan, ja loput kirjoittivat lyhyesti ryhmätoiminnasta. Kaikki palautteet olivat positiivisia, ja ryhmän jäsenet puhuivat ryhmästä kurssina.

6.3 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Teemahaastattelussa on ennalta jo suunniteltu haastattelun kysymykset, jotka kysytään jokaiselta haastateltavalta. Haastateltaville annetaan mahdollisuus puhua haastateltaville tärkeistä asioista. Haastattelussa pyritään selventämään epäselviä vastauksia tarkemmilla kysymyksillä. Teemahaastattelussa ei ole selkeää etenemisjärjestystä, jolloin haastattelun kysymyksiä voidaan tarkentaa tarvittaessa. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 75; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka [viitattu 28.9.2013].) Haastattelujen avulla pyritään saamaan mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta. Haastateltaville on hyvä antaa kysymykset jo etukäteen, ja haastateltavien tulee perehtyä aiheeseen jo ennalta. On eettisesti perusteltua kertoa etukäteen haastateltaville, mistä heitä haastatellaan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 75.)

Aikaisemmin suunnittelin, että olisin tehnyt haastattelut sosiaalitoimen kokoushuoneessa, mutta päätinkin tehdä haastattelut Kyläkulmassa, jossa ryhmätoimintaa pidettiin. Tein haastattelut ryhmätoimintapäivinä, jolloin ryhmän jäsenet olivat paikalla. Ryhmätoiminnan alkaessa kerroin kaikille haastattelusta ja mihin haastatteluaineistoa tulen käyttämään. Kerroin myös haastatteluluvasta, jonka haastateltavan on allekirjoitettava enne haastattelua. Tämän jälkeen luin, millaisia kysymyksiä haastattelussa kysyttäisiin, jotta ryhmän jäsenet tietäisivät jo valmiiksi, mitä heiltä tullaan kysymään. Tämän jälkeen otin jokaisen haastateltavan yksitellen Kyläkulman toimistohuoneeseen, jossa vielä kerroin lyhyesti nauhoittamisen haastatteluluvasta, sekä mihin aineistoa käytetään.

Teemahaastattelurunko syntyi ryhmätoiminnan aiheista, ja kysymyksistä joihin halusin saada tarkentavia vastauksia. Teemahaastattelurungon teossa katsoin aikaisempien opinnäytetöiden haastattelurunkoja, joiden avulla rakensin oman teema-

haastattelurungon. Valitsin myös erilaisia teemoja teemahaastatteluun kuten ryhmätoiminnan vaikutus arkeen ja ryhmätoiminnan kehittäminen. Näiden teemojen alle kirjoitin tarkempia kysymyksiä. (Kts liite 2)

Haastattelun etu on, että siihen voidaan valikoida henkilöt etukäteen joilla on tietoa tai kokemusta kyseisestä haastattelun aiheesta. Teemahaastattelussa voidaan myös miettiä, pitääkö kaikille haastateltaville esittää samat kysymykset samoilla sanoilla ja samalla järjestyksellä. Teemahaastattelujen kysymyksiä ohjaa tutkimuskysymykset ja millaisia asioita tutkimuksella halutaan saada tietää. (Tuomi & Sarajärvi, 2004, 76.)

Haastatteluissa kysyin haastateltavien taustatietoja kuten sukupuoli, koulutus ja työkokemus. Haastattelussa kysyin muun muassa, miksi haastateltava on osallistunut ryhmään, mitä mieltä haastateltava on ollut ryhmien aiheista, mitä merkitystä toiminnalla on ollut hänen arkeen, onko hän oppinut jotain uutta, missä hän on mielestään itse onnistunut, mitä toiminnassa voisi kehittää ja millaista palautetta haastateltavat haluaisivat antaa. Haastatteluja nauhoittaessa en kysynyt haastateltavien osoitteita tai henkilötunnuksia, jottei haastateltavia tunnisteta eikä näitä tietoja kerätty paperille.

Haastatteluihin meni aikaa 15:sta minuutista 40:een minuuttiin. Teemahaastattelun valitsin siksi, että saan keskustella haastateltavan kanssa kahden kesken, jolloin haastateltava kertoisi mahdollisimman avoimesti omat mielipiteensä. Lisäksi pystyin myös kysymään kysymyksiä eri järjestyksessä, kuin mitä teemahaastattelurungossa oli valmiiksi. Haastatteluissa pyrin käyttämään mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä, jolloin haastateltavat voivat kertoa enemmän mielipiteitään ja tuntemuksiaan ryhmätoiminnasta. Kysymyksistä voidaan esittää tarpeen mukaan tarkentavia kysymyksiä.

Asiakkailta voidaan pyytää haastattelulupaa, jos haastattelussa käydään läpi arkaluontoisia asioita. Nauhoitteesta voi tunnistaa asiakkaan hänen äänensä perusteella, jonka vuoksi lupa on myös pyydettävä. Haastateltavien on myös saatava lukea paperilta mihin tietoja käytetään. (Kuula 2001, 131-133.) Ennen haastattelua pyysin haastateltavilta haastattelulupaa, ja annoin heidän lukea paperista, mihin

haastatteluita käytettiin. Nämä haastattelulupalomakkeet vein sosiaalitoimistoon haastateltavien omiin kansioihin, jolloin ne ovat tallessa. (Kts liite 1)

Haastattelun jälkeen aineisto litteroidaan, jolloin aineisto kirjoitetaan puhtaaksi sanasta sanaan. Litterointi voidaan tehdä koko haastatteluaineistosta, tai haastatteluaineistosta voidaan valita vain tietyt teema-alueet, jotka litteroidaan. Nauhoitetusta aineistosta voidaan myös kerätä suoraan tiedot, mutta tämä on harvinaisempaa kuin litterointi. (Hirsjärvi ym. 2007, 217.) Haastattelut nauhoitin nauhurilla ja litteroin myöhemmin, sillä näin pystyin keskittymään haastatteluun. Lisäksi nauhoittamalla haastattelun, pystyin keskittymään siihen, mitä haastateltava kertoo, joten minun ei tarvinnut tehdä samalla muistiinpanoja, jotka olisivat voineet häiritä haastatteluja.

Suurin osa haastatteluista sujui hyvin, mutta muutamat haastateltavat eivät olisi jaksaneet keskittyä haastatteluun, ja muutamat kysyivätkin, koska haastattelu loppuu. Yritin silti tehdä haastattelut rauhassa loppuun. Muutamien haastattelujen aikana huoneessa kävi muutamia ihmisiä, mikä keskeytti haastatteluja. Yritin silti jatkaa haastatteluja siitä, mihin olimme haastateltavan kanssa jääneet. Haastattelun lopussa kysyin haastateltavalta, haluaisiko haastateltava vielä kertoa jotain. Lopuksi kiitin haastateltavaa.

6.4 Aineiston analyysi

Tutkijan pitää aivan aluksi päättää, mihin hän tarvitsee vastauksen ja mitä hän tutkii. Aineistoissa voi olla paljonkin mielenkiintoista asiaa, mutta tutkijan täytyy valita aineistosta ne kohdat, jotka vastaavat tutkimuksen tarkoitusta. Aineistoa voidaan teemoitella, jolloin tutkitaan aineistosta mitä eri teemoista on kerrottu. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 94-95.) Analyysivaiheessa kannattaa myös miettiä, hakeeko aineistosta samanlaisuutta vai erilaisuutta. Aineistosta voidaan myös etsiä toiminnan logiikkaa, tyyppilistä kertomusta tai koota kaikki vastaukset yhteen, jolloin niistä saadaan yksi tyyppinen tarina. (Eskola, 1992; Eskola & Suoranta 1996, teoksessa Tuomi & Sarajärvi 2004, 95.)

Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut. Numeroin jokaisen asiakkaan yhdestä kahdeksaan, ja valitsin satunnaisessa järjestyksessä haastattelut, jotka litteroin. Näin ollen haastattelut eivät olleet siinä haastattelujärjestyksessä, jossa haastateltavat haastattelin. Litteroinnin jälkeen kokosin haastattelujen vastaukset yhteen, jonka jälkeen järjestin vastaukset niiden kuuluvien teemojen mukaan. Näin pystyin vertailemaan vastauksia ja kokoamaan yhteen vastauksia. Laitoin eri teemojen alle vastaukset, ja teemahaastattelujen teemat auttoivat kokoamaan aineistoa. Aineistoa analysoin myös tutkimuskysymysten avulla, ja yritin löytää kysymyksiin vastauksia.

6.5 Luotettavuus, yleistettävyys ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa nousee esille kysymykset totuudesta ja objektiivisesta tiedosta. Laadullisessa tutkimuksessa pitää myös miettiä puolueellisuutta, esimerkiksi kuunteleeko tutkija haastateltavaa vai suodattuuko teksti tutkijan oman kehyksensä läpi. Näihin asioihin voi vaikuttaa tutkijan ikä, sukupuoli, uskonto, kansallisuus, poliittinen asenne tai virka-asema. Nämä asiat vaikuttavat väistämättä tutkimustuloksiin, sillä tutkija on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 130-133.)

On hyvä miettiä myös, kuinka paljon aineistoa tarvitaan, jotta tutkimus olisi tieteellistä, edustavaa ja yleistettävissä. Haastatteluilla ei pyritä saamaan tilastollisia yleistyksiä, vaan niiden tehtävä on pyrkiä kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa. Lisäksi tarkoitus on myös pyrkiä ymmärtämään jotain tietynlaista toimintaa, tai antamaan teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle. Tällöin on tärkeää, että haastateltavat tietävät tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta tutkimuksen aiheesta. Haastateltavat on valittava huolella. Tutkijan tulee myös kertoa, millä perusteella haastateltavat ovat valittu ja miksi he sopivat haastateltaviksi. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 87-88.)

Tutkimusta ei voi voida yleistää muihin tutkimuksiin, sillä tutkimus kertoo jokaisen subjektiivisen kokemuksen ryhmätoiminnasta. Lisäksi haastateltavia oli vähän, kahdeksan henkilöä, joten haastateltavien määrän täytyisi olla suurempi, jotta tuloksia

voitaisiin yleistää. Haastattelut tein joulukuussa, ja haastattelujen kysymykset koskivat kesä-syyskuun ryhmätoiminnan kertoja. Haastattelut olisi kannattanut tehdä aikaisemmin, sillä näin haastateltavat olisivat voineet muistaa hieman paremmin, mitä tapahtui ryhmätoiminnassa kesällä. Haastateltavat jatkoivat kuitenkin ryhmätoimintaa taukoamatta, joten jokainen haastateltava oli ryhmätoiminnassa mukana edelleen. Tämä luultavasti auttoi haastateltavia miettimään, miten he ovat hyötäneet ryhmätoiminnasta ja millaista ryhmätoiminnassa on ollut.

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään reliabiliteetin ja validiteetin mukaan. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustuloksien toistettavuutta, esimerkiksi jos tutkittavaa asiaa tutkitaan monta eri kertaa, ja tulokset ovat aina samoja, puhutaan reliabiliteetista. Validiteetti tarkoittaa, että tutkimuksessa on tutkittu sitä aihetta, mitä on luvattu. Käsitteiden käyttöä kritisoidaan laadullisessa tutkimusmenetelmässä, koska käsitteet ovat syntyneet määrällisiin tutkimusmenetelmiin. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 133; Hirsjärvi ym. 2007, 226-227.)

Haastatteluilla on myös huonoja puolia, sillä se vie paljon aikaa ja haastattelijan rooliin on paneuduttava. Haastateltava voi myös kokea haastattelun pelottavaksi tai uhkaavaksi. Lisäksi haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää se, että haastattelussa halutaan antaa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia. Esimerkiksi päihteiden käytöstä vaietaan mieluiten. Haastattelu on myös tilannesidonnaista, jolloin haastateltavat voivat puhua haastattelutilanteessa erilailla kuin normaali tilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2007, 201-202.) Muutamissa haastatteluissa haastateltavat kyselivät muutamia kertoja, koska haastattelu loppuu, ja he eivät jaksaneet keskittyä haastatteluun. Tämä luultavasti myös vaikutti haastattelutuloksiin, sillä osa haastatteluista oli lyhyitä. Saattaa olla, että osa haastateltavista myös koki haastattelun epämiellyttäväksi, joka näkyi juuri siinä, ettei haastatteluihin jaksettu keskittyä. Haastattelun tuloksiin saattoi myös vaikuttaa se, että olin ryhmänohjaajana, jolloin minulle ei välttämättä haluttu kertoa todellista kokemusta ryhmätoiminnasta. Olen silti sitä mieltä, että haastattelutulokset antavat silti oikean kuvan ryhmätoiminnasta, koska samoja asioita tuli myös esille ryhmätoiminnassa.

Tutkimusta tulisi arvioida kuitenkin kokonaisuutena, jossa tulisi huomioida: tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkimuksen ilmiö, omat sitoumukset tutkijana tutkimuk-

sessä, miten aineistot ovat kerätty, tutkimuksen haastateltavat, tutkijan ja haastateltavan suhde, tutkimuksen kesto, aineiston analysointi, tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen raportointi. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 135-138.) Ryhmäkerrat sijoittuivat noin kolmelle kuukaudelle, joten sain kerättyä ryhmäkerroista havaintoja suhteellisen pitkältä aikaväliltä. Teemahaastattelut olisi kannattanut tehdä mahdollisimman pian, kun jäin ryhmätoiminnasta pois syyskuun puolella välissä. Näin olisin saanut tarkempaa tietoa haastateltavilta, sillä haastateltavat olisivat saattaneet muistaa paremmin, mitä ryhmätoiminnassa tapahtui. Teemahaastattelut ja ryhmätoiminnasta tehdyt havainnot tukevat toisiaan, sillä samoja asioita tuli esille teemahaastattelussa ja havainnoissa. Teemahaastattelut litteroin mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen.

Laadullista tutkimusmenetelmää käytettäessä on tärkeää kertoa tarkasti, mitä tutkimuksessaan on tehnyt. Tutkimuksen olosuhteista on kerrottava totuudenmukaisesti, ja missä haastattelut ovat tehty. Tärkeää on myös kertoa, kuinka paljon haastatteluihin on käytetty aikaa, millaisia häiriötekijöitä haastattelutilanteessa oli, mahdolliset virhetulkinnat haastattelussa ja tutkijan oma arviointi tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.) Olen pyrkinyt kuvaamaan haastattelujen tekoa mahdollisimman tarkasti ja olen kertonut, miten suunnitelmat muuttuivat ensimmäisestä suunnitelmasta. Olen myös kertonut, miten teemahaastattelut etenivät ja mitkä asiat vaikuttivat mahdollisesti haastatteluun. Olen myös pyrkinyt löytämään mahdollisimman luotettavia lähteitä, ja mahdollisimman uusia lähteitä. En ole plagioinut muiden tekstejä. Olen myös käyttänyt tarkkoja lähdeviitteitä, kun olen kertonut muiden tutkijoiden tutkimuksista.

Tutkimuksessa on tärkeää, että sitä tarkastellaan myös eettisestä näkökulmasta. Haastatteluihin osallistuneita henkilöitä pitää suojata. Jotta tämä toteutuisi, tutkijan on huomioita erilaisia asioita. Tutkijan pitää selvittää osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja sen mahdolliset riskit. Osallistujien pitää saada osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti. Osallistujalle on kerrottava, mitä tutkitaan ja mistä siinä on kyse. Osallistujille ei pidä aiheuttaa haittaa tai vahinkoa. Tutkimuksen pitää olla myös luottamuksellinen, jolloin salassapidettäviä tietoja ei anneta eteenpäin. Osallistujien pitää jäädä nimettömiksi, elleivät he itse halua paljastaa omaa henkilölli-

syyttään. Tutkijan pitää olla vastuuntuntoinen, jolloin tutkijan on noudatettava luvattuja sopimuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 128-129.) Tutkimukseen liittyvästä aineistosta olen vaitiolovelvollinen, joten asiakkaiden henkilökohtaisista asioista ei kerrota ulkopuolisille, eikä asiakkaiden henkilötietoja kerrota ulkopuolisille. Haastatteluai-
neistot ja tutkimusaineistot tulen tuhoamaan, kun opinnäytetyö on valmis. En myöskään säilytä itselläni asiakkaiden nimiä, numeroita tai osoitteita, sillä niillä ei ole merkitystä opinnäytetyön kanssa. Ainoastaan haastattelulupaani pyysin asiakkailta nimikirjoitusta. Haastattelulupaani vein sosiaalitoimistoon asiakkaan omiin tietoihin, jolloin en itse säilytä haastattelulupaani.

Teemahaastatteluista olen valinnut ryhmänjäsenten kertomia mielipiteitä opinnäytetyöhön. Aluksi ajattelin, että numeroin jokaisen haastateltavan 1-8 ja nämä numerot laitan jokaisen mielipiteen loppuun. Päätin kuitenkin poistaa teemahaastatteluiden numeroinnin, jotta haastateltavaa ei voisi tunnistaa. Näin ollen lukija ei pysty yhdistämään saman haastateltavan mielipiteitä eri kohdista. Päädyin tähän ratkaisuun siksi, koska ryhmätoimintaan osallistui vain 11 henkilöä, ja kyse on pienen paikkakunnan ryhmätoiminnasta.

7 TEEMAHAASTATTELUJEN TULOKSET JA HAVAINNOT

Tässä kappaleessa esittelen teemahaastattelujen tuloksia ja omia havaintoja, joita tein ryhmätoiminnan aikana. Ryhmätoimintaan valittiin 13 asiakasta, joista yksi ei pystynyt käymään ryhmätoiminnassa ja yhdelle tehtiin keskeyttämisspätös poissaolojen takia. Ryhmäämme osallistui myös yksi henkilö omasta tahdostaan, muuttaman ryhmäkerran jälkeen. Haastatteluun sain kahdeksan henkilöä, joten kokonaisuudesta jäi puuttumaan kolme henkilöä. Näistä yhtä henkilöä en enää tavoittanut, yksi tuli haastattelupäivänä päihtyneenä paikalle ja yksi henkilö ei halunnut osallistua haastatteluun.

Näistä kahdeksasta haastatteluun osallistuneista henkilöistä kuusi oli miehiä ja kaksi oli naisia. Haastateltavien keski-ikä oli 44-vuotta, joista nuorin oli 33-vuotias ja vanhin 48-vuotias. Kaikki haastateltavat asuivat yksin, mutta kuitenkin kolme haastateltavaa oli parisuhteessa. Haastateltavien koulutuksessa oli hieman eroja. Yksi haastateltava oli valmistunut ylioppilaaksi ja hänellä oli myös ammatillinen koulutus. Neljällä haastateltavalla oli ammatillinen koulutus. Kahdella haastateltavalla ei ollut ammattia, vaan he olivat käyneet ainoastaan peruskoulun. Yhdellä haastateltavalla ammatillinen pätevyys oli vanhentunut.

Kysyessä haastateltavien työttömyysaikaa kolme asiakasta ei muistanut, kuinka kauan he ovat olleet työttöminä. Viisi haastateltavaa ovat olleet noin viidestä kymmeneen vuoteen työttöminä.

Se on aika pitkä, mä en... Mä oon seonnu jo laskuissa. Useampi vuosi...

Niin kauan ku mä muistan. Mä olin äiteelle joskus tehny.. Mun piti.. No joku että, mitä tekee isona, nii siinä oli harakanvarpahilla kirjoottanu, että tota poltan tupakkia ja juon viinaa ja nostan jalaat pöyrälle ja enkä mee ikinä töihin... kolomannella luokalla....että baaris tuli oltua joka päivä, niin siitä se tuli...

Halusin tietää, miksi haastateltavat olivat osallistuneet ryhmätoimintaan. Kaikki haastateltavat olivat tehneet aktivointisuunnitelman sosiaalitoimen ja työvoimatoimiston kanssa, joka velvoitti heitä tulemaan ryhmätoimintaan. Halusin silti kuulla haastateltavilta itseltä, miksi he ovat osallistuneet ryhmään. Neljä haastateltavaa

kertoi, että heidät oli pakotettu tai ohjattu ryhmään. Loput kertoivat syyksi, että he halusivat vaihtelua ja osa halusi osallistua mielenkiinnosta ryhmätoimintaan.

Noooo.... Ehkä se oli pikkupakko... No muuten ei olisi saanu tätä työkärin rahaa, eikä ny aiva viittä sossun rahoillakaa olla, ku se on kuminki niin paljo pienempi.

En mä osallistunu, ku mut laitettiin.

Mielenkiinnosta! --- Joo mä halusin nähdä, mitä täälä tapahtuu, ja oon tykänny. Vähä vaihtelua.

Kaikki haastateltavat olivat olleet kuntouttavassa työtoiminnassa aikaisemmin. Lyhyin aika kuntouttavassa työtoiminnassa oli yksi päivä, ja pisin aika kuntouttavalla työtoiminnalla oli useita vuosia. Viisi haastatelluista oli kesän aikana myös muualla kuntouttavalla työtoiminnalla. Kolme haastateltua oli kesän aikana vain ryhmätoiminnassa. Ryhmän haasteena oli ryhmän jäsenten osallistuminen ryhmätoimintaan, sillä tiesimme, että muutamat ryhmän jäsenet olivat jättäneet aikaisemmin kuntouttavan työtoiminnan työpaikoissa kesken, vain muutaman päivän jälkeen aloittamisen jälkeen. Ryhmätoimintaan osallistuttiin hyvin ja paikalle saapui aina ryhmän jäseniä. Ryhmän jäsenille tuli muutamia poissaoloja, mutta poissaolot olivat kuitenkin verran vähäisiä, että ne eivät haitanneet ryhmätoimintaan osallistumista. Teimme vain yhdelle ryhmän jäsenelle ryhmätoiminnasta keskeyttämiss päätöksen, koska hänelle tuli liikaa poissaoloja, jonka vuoksi hän ei voinut enää jatkaa.

7.1 Ryhmätoiminta

Haastateltavilta kysyttiin, mitä heille on jäänyt mieleen ryhmätoiminnasta ja mitä mieltä he olivat ryhmän aiheista. Suurin osa haastatelluista ei muistanut juurikaan, mitä kesällä tapahtui ryhmätoiminnassa, koska haastattelu tehtiin joulukuussa ja aikaa oli kulunut muutamia kuukausia. Haastateltavat muistivat kuitenkin laavuretken ja erilaisten vierailijoiden käynnit ryhmässä. Osa myös kertoi, että he eivät pitäneet siitä, että päihdeaiheista keskusteltiin. Osa kuitenkin taas piti sitä hyvänä asiana, että päihdeistä puhuttiin. Kokemusasiantuntijan vierailu ryhmässä koettiin mielenkiintoisena, ja ryhmän jäsenet muistivat tämän vierailun.

Joo ne oli osittain tuttuja ja tuota ne kyselyhommat oon tuota joskus enneminki täyttäny tuota...(audit- ja sadd-tesit) Ja sitte ku oli niitä vierailuvia tähtiä, niin se oli hyvä. --- Noh... Pääsääntöisesti ihan positiivista, mutta toisaalta tää remmi on vähä tämmönen, että täälä ei oteta mitää vakavasti, se joskus vähä otti pattiin.

Muistan. Muistan, että käytiin siellä grillaamassa ja vierailijoita. Siinäpä sitä sitte vissiinki oli.

Ei muistu mieleen yksityiskohtia ku ei oikein keskittyny mihinkää...--- En mä tiä, mutta ryypäämään piti ainaki kyllä heti lähtiä. Ei saa mun aikana puhua viinasta yhtää mitää.

No joskus on vähä ottanu kaaliin, ku on vähä kaikennököösiä sellasia kuten alkoholi, ku siitä puhutaan nii mun rupee tekemään sitä mieli ja näistä lääkkehistä... No en mä tiä, ku sai olla porukalla, nii ei tarvinnu tää sisätiloos olla, että sai vähä niinku olla ulkotiloos. Se oli niinku hauska kokemus.

Ei mulla oo mitää jääny mieleen. En mä ota tätä niin vakavasti. Tämä on harrastus.

Haastateltavilta kysyttiin myös, miten he ovat omasta mielestään onnistuneet ryhmätoiminnassa. Neljä haastateltavaa kertoi onnistuneensa siinä, että he olivat tulleet ryhmätoimintaan. Yksi haastateltavista on mielestään onnistunut siinä, ettei hän ole puhunut mitään ryhmässä ja toinen kertoo, että on onnistunut siinä, että hän on suhtautunut asiallisesti ryhmässä.

No ei ny mitää tuu mieleen. Ainaki mä oon yrittäny suhtautua asiallisesti.

Välis oon jutellu ja välis oon ollu vain kuuntelupuolella.

No siinä mä nyt oon onnistunu, että mä oon kulkenu täälä.

Haastateltavilta kysyttiin myös, onko ryhmätoiminnasta ollut heille hyötyä. Kahden haastateltavan mielestä toiminnasta ei ole ollut mitään hyötyä heille. Muut haastateltavat ovat kokeneet ryhmätoiminnasta olevan hyötyä, koska he näkivät tuttuja henkilöitä ja heidän ei tarvinnut olla yksin kotona. Kaikki tunsivat entuudestaan toisensa, joten haastatteluissa tuli myös ilmi, että asiaa pidettiin positiivisena asiana.

Lisäksi haastatteluissa mainitaan, että saa jotain tekemistä päivään. Joillakin juominen jäi vähemmälle muutamana päivänä, koska joutui tulemaan ryhmätoimintaan.

No tää on ollu mulle henkireikä sillä tavalla. Se on ollu joo...Paras saanti tästä. --- No niinku sanoin niin, tää on henkireikä, että pääsee muuallekki.

Aa-a.... No ainaki on sitte jääny heti tiistai-aamusta, ettei oo heti vetäny (viinaa).

En mä ny tierä, onko tästä ny mitää hyötyä oikein ollu. Nooo.. No tottahan tää ny on mukava käydä kattomas sälliä.

Ei mitään... Paitsi se, että saa välillä olla pois niistä omista kuvioista tavallaan. ... Ettei se oo aina sitä juomista ja teeveen kattomista.

No on ainaki sinänsä, että on jotaki edes tekemistä. Edes kerran viikos, ettei oo johonaki vaan ja istu ja mietiskele vaan kaikkee...On tänne kiva kuitenkin tulla, ku on tää kaveria kuitenkin aika paljo.

Haastatteluissa kysyttiin haluaisiko joku vaikuttaa enemmän ryhmätoiminnan sisältöön ja ovatko he saaneet vaikuttaa siihen riittävästi. Haastateltavat tuntuivat olevan suhteellisen tyytyväisiä siihen, mitä ryhmässä on tehty. Muutama kertoi, että he saavat vaikuttaa ryhmätoiminnan sisältöön, jos he itse haluavat vaikuttaa siihen, jolloin he kertovat omia mielipiteitään ohjaajille.

Halusin myös tietää, miten ryhmän jäsenet ovat kokeneet ja miltä ryhmään tuleminen heistä tuntui. Kaikki kertoivat, että ryhmään oli helppo tulla. Tähän vaikutti suuresti se, että ryhmän jäsenet tunsivat toisensa jo entuudestaan, sekä he kuulivat muilta ryhmän jäseniltä, keitä ryhmään osallistuu. Muutama myös kertoivat, että he eivät välttämättä olisi jatkaneet ryhmätoimintaa, jos he eivät olisi tunteneet ryhmästä ketään. Ryhmätoiminnan aikana ryhmän jäsenet myös paimensivat toisiaan, joka näkyi esimerkiksi siten, että ryhmän jäsenet auttoivat toisiaan vapaa-ajalla, sekä he myös kommentoivat, jos joku tuli liian päihtyneenä paikalle.

No aluuksi kyllä mä vähä epäröön, mutta sitte ku mä sain tietää ketä kaikkia tänne on tulos nii, nii ei mua sitte enää nii jännittänykkää.

Eii mitään probleemaa. Tää on melkein kaikki tuttuja ihmisiä, niin tiedän kaikki tapaukset. Ei siinä ollu mitään kynnystä.

Haastattelutuloksista tuli selvästi esille, että haasteltavat pitivät hyvänä asiana sitä, että he kaikki tunsivat toisensa. Mietin kuitenkin, oliko tämä huono vai hyvä asia ryhmän keskuudessa. Yksi haastateltavista kertoi, että häntä jännitti tulla ryhmään selvinpäin, koska kaikki tunsivat hänet. Tämän vuoksi hän otti ”rohkaisuryppyjä”, jotta uskaltautui paikalle. Hän myös kertoi, että häntä mietityttää, mitä muut ajattelevat hänestä, kun hän on selvinpäin. Lisäksi kuulin myös muutamalta ryhmän jäseneltä, että he ovat tavanneet ennen ryhmätoiminnan alkamista, ja he ovat juoneet alkoholia yhdessä ennen ryhmään saapumista. Mietin, aiheuttiko ryhmätoiminta myös muille sosiaalisia paineita, joka näkyi esimerkiksi juomalla alkoholia ennen ryhmän alkamista.

7.2 Ryhmätoiminnan vaikutus arkeen

Haastattelussa kysyttiin vaikuttiko ryhmätoiminta jotenkin arkeen. Suurin osa haastateltavista olivat sitä mieltä, että ryhmätoimintapäivä ei vaikuttanut heidän päivän suunnitelmiin. Aika koettiin suhteellisen lyhyeksi, koska ryhmätoimintaa oli vain kaksi tuntia päivässä, ja lisäksi ryhmätoimintaa oli vain kerran viikossa. Osa haastateltavista oli kuntouttavassa työtoiminnassa muuallakin, joten jos he eivät olisi olleet ryhmässä, he olisivat olleet kuntouttavan työtoiminnan paikassa. Yksi haastateltavista kertoi ryhmätoiminnan vaikuttaneen siihen, että hänen on herättävä aikaisemmin kuin muina arkipäivinä. Yksi haastateltava kertoi ryhmän vaikuttaneen hänen päihteiden käyttöönsä vähentävästi, koska muuten hän olisi aloittanut juomisen jo heti aamusta.

No en mä tiä, se varmaan vaikutti sillälaila, että välillä ku oli rapula, nii ei painunu heti viinakauppaan, vaan tuli tämän kautta. Se siihen niinku vaikutti.

Ryhmätoiminta vaikutti muutamaaan ryhmän jäsenen siten, että he alkoivat huolehtimaan omista raha-asioistaan paremmin kuin aikaisemmin. Esimerkiksi yksi ryhmän jäsenistä alkoi ryhmän aikana kiinnostumaan omista raha-asioistaan, ja hän oli halukas hoitamaan raha-asioitaan itsenäisesti. Tämä näkyi muun muassa vuokran

maksussa, sillä aikaisemmin vuokran maksu oli hoitunut vaihtelevasti, kun taas ryhmän aikana ryhmän jäsen halusi tietää, paljonko hänen pitää maksaa vuokraa ja hän yritti muutenkin hallita enemmän raha-asioitaan. Ryhmän jäsen myös kyseli ohjaajilta apua raha-asioiden hoidossa.

Haastateltavilta kysyttiin myös, olisivatko he kiinnostuneita jatkamaan ryhmätoimintaa, työtoimintaa vai haluaisivatko he jatkaa molempia. Ryhmätoiminnan aikana neljä haastateltavaa olivat kuntouttavalla työtoiminnalla myös jossain muualla. Yksi haastateltavista kertoi, että hän olisi mielusti vain työtoiminnassa, koska hänen mukaansa hän pitkästyy liikaa ryhmätoiminnassa. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että haluaisivat mieluiten olla mukana ryhmätoiminnassa, koska he eivät halua mennä työtoimintaan tai kursseille. Heistä toinen olisi valmis käymään kaksi kertaa viikossa ryhmätoiminnassa. Nämä haastateltavat kokivat, että työtoiminta olisi liian haasteellista heille, sillä he tiesivät, että heille tulisi paljon poissaoloja työtoiminnasta. Tämän vuoksi he menettäisivät erilaisia etuuksia, jonka vuoksi heidän mukaansa työtoiminta aiheuttaisi heille stressiä.

Kurssi jäis sen mä tiän. Eikä musta oo muutenkaa töihin, jos pitää jo aamusta mennä ja olla kolmeen- neljään, nii mä tiedän, että se loppus mekeki satarosenttisesti siihen yhteen päivään.

Kyllä mä sitte ehkä kaks kertaa viikos voisin käydä lätisemäs (ryhmässä) ----No en ainakaa tee yhtää mitää työtä. Mä oon sen päättäny jo aikaa sitte.

Viisi haastateltavaa kertoi, että voisivat jatkaa sekä ryhmä- että työtoimintaa samanaikaisesti, ja heistä kolme henkilöä olisivat valmiita lisäämään työtoiminnan päiviä.

No ettei mun tarttisi aina vain siä (sanoo paikan nimen) olla yksikseni vahrata siä vaan teeveetä päivät pitkät. Seki rupiaa tympäsemään, ja sitte hakoo sitä kaljaa tai viinaa, että saa aikansa kulumaan.

No kyllästyny välillä tähän olemiseen, nii olis sitä muutaki vähä.

Haastatteluissa otin myös esille, onko ryhmätoiminta jotenkin vaikuttanut haastateltavien päihteidenkäyttöön. Noin puolet haastateltavista olivat sitä mieltä, että ryhmätoiminta ei ole vaikuttanut heidän päihteidenkäyttöön. Muutama haastateltava kertoi, että ei ole heti aamusta aloittanut ryhmätoimintapäivänä juomaan alkoholia.

He olivat yrittäneet vähentää alkoholin juomista jo maanantai-iltana. Yksi haastattelusta oli sitä mieltä, että ryhmän aikana hän on juonut enemmän alkoholia.

No ehkä siinä määrin, että vähä enemmän niinku. Kyllä mä yleensä aina hommaan anokseni, mutta täällä tulee sellaset fiilikset aina, että vähä lähtöö yleensä ylitte... Siinä voi mennä se kolomekki päivää yhtäkkiä tuosta vain. Periaattees sillä rahalla ei loppuuksi oo yhtää mitää merkitystä, mitä tästä saa ilimaaseksi, ku se kumminki menöö justinsa tähän näin, että lähtöö kunnolla käyntiin, niin se lähtöö sillon käyntiin.

Muutamia haastateltavia oli alkanut mietityttämään oma päihteidenkäyttö ryhmätoiminnan aikana.

Se on vähä välillä, niinku itteki kelaa sitä että, onko täs mitää järkeä...(päihteiden käytössä) --- Sitä on tullu täs mietittyä jo pitemmän aikaaki. Kyllä se niinku, ku lyödään paperi eteen ja se tosiaan, sieltä tulee se totuus esille rivien välistä. Kyllä se laittaa miettimään. (tarkoittaa audit- ja sadd-testiä) --- Kyllä nyt ku alkaa ikääki tulla ja rupee sitä terveyttäki pikkuhiljaa... Että ei aiva viiskymppisenä heitä lusikkaa hukkaan. Tarttis tehdä jotaki.

Aina vähä aattelee... Ku kattelee vähä muita pulia ja muitten juttuja ja... Mutta tuota, se ei oo aina niin yksinkertasta... Kyllä se on vaikia muutettava, ku ihminen on siihen tottunu, nii että paljo juo, nii kyllä siinä pitää montaa asiaa muuttaa.. Ei se oo niin yksinkertasta.

Päihteettömyys oli selvästi haasteellista suurimmalle osalle ryhmän jäsenistä, sillä melkein joka kerta jouduimme käännyttämään jonkun pois ennen ryhmän alkamista. Haastatteluissa myös muutama haastateltava toivoi, että ryhmään ei saavuttaisi päihtyneenä. Päihteettömyys oli myös yksi ryhmätoiminnan edellytys. Puhuimme ryhmässä useasti, että ryhmään ei saa tulla päihtyneenä ja ohjaajille on ilmoitettava jos on poissa. Ryhmäkertojen jälkeen muutama ryhmän jäsen oppi, että he voivat ilmoittaa ohjaajille, jos he eivät pääse tulemaan. Usein syynä oli, että he olivat liian päihtyneitä saapuakseen ryhmätoimintaan.

7.3 Toiminnan kehittäminen

Halusin saada tietää, mitä haastateltavat haluavat jatkossa tehdä ryhmässä, koska heiltä oli tullut aika vähän ehdotuksia siihen, mitä he haluaisivat tehdä. Ajattelin, että haastattelujen avulla voisin saada enemmän tietoa, sillä kaikki eivät välttämättä halua kertoa kaikkien kuullen, mitä he haluaisivat jatkossa tehdä.

Kysyin haastatteluissa, mitä haastateltavat toivoisivat, että jatkossa tehdään ryhmätoiminnassa. Suurin osa haastateltavista kertoi, että haluaisi tehdä enemmän jotain toiminnallisempaa, ja esille nousi esimerkiksi keilahallissa käyminen ja ulkoilu. Kaksi haastateltavaa haluaisi tehdä myös ruokaa yhdessä. Kolme haastateltavaa olivat sitä mieltä, että he ovat tyytyväisiä toimintaan, eikä heillä ole ehdotuksia mitä he haluaisivat jatkossa tehdä.

No tämäki aiva käy, että saa vaan jonku kans keskustella.

Nii jotaki semmosta, että siinä sitte se aika vähä menee, ettei juokkaa.

Halusin saada myös haastattelujen avulla tietoa, mitä haastateltavat ajattelivat ruokailumahdollisuudesta, koska vain muutama yleensä söi ryhmätoimintapäivänä. Suurin osa haastatelluista oli sitä mieltä, että ruokailumahdollisuus on hyvä asia ryhmätoiminnassa. Neljä haastateltavaa kertoivat, etteivät he syö ollenkaan, koska ruoka-aika on väärään aikaan tai he eivät pysty syömään aamupäivällä. Muutama haastateltava mietti, voisiko ruokaa tehdä yhdessä.

Tottahan se on hyvä tuo, että monia auttaa ku syö kerran päiväs, että kyllähän se monelle on hyvä. Tiedän tapauksia jotka ei oo kahteen- kolmeen päivään syöny ja parahimmat viikkoon syöny mitää... Mutta emmä niinku yleensä sitte niinku, jos tulee oltua viihteellä, ei mulle ruoka maita, eikä varsinkaa aamulla. Se on eri sitte illalla, jos jotaki ottaa, mutta se on sitte siinä. Eipä ne muukkaa oikein saata syödä.

Haastateltavilta kysyttiin, onko heillä jotain aihetta, jota he haluaisivat ryhmässä käsitellä. Kaikki haastateltavat vastasivat, että heillä ei ole mitään ehdotuksia, mitä he haluaisivat tehdä ryhmätoiminnassa. Kysyin myös millaisiin paikkoihin he haluaisivat tehdä tutustumiskäyntejä. Kaksi haastateltavaa ei osannut sanoa, minne he haluaisivat mennä tutustumiskäynnille. Loput kuitenkin kertovat, että haluaisivat mennä vierailukäynnille Poriin tai Tampereelle jääkiekkoa katsomaan, teollisuus- ja metalliyrityksiin, keilahalliin ja erilaisiin yrityksiin tutustumiskäynnille, esimerkkinä mainittiin Jurvan Sella.

Haastatelluilta kysyttiin myös, tulisivatko he uudelleen ryhmätoimintaan. Kaikki vastasivat, että tulisivat uudelleen ryhmätoimintaan. Kaksi haastateltavaa mainitsivat, että tulisivat uudelleen, jos työvoimatoimistolle kävisi. He myös haluaisivat mieluiten olla ryhmätoiminnassa, kuin erilaisissa kursseissa tai työtoiminnalla. Yksi haastateltavista kertoo, että tulisi ryhmätoimintaan, jos hänellä ei olisi mitään työtoimintaa sillä

hetkellä. Ryhmätoiminta kuntouttavana työtoimintana koettiin kannustavaksi, koska näin ollen ryhmätoiminnasta sai myös ylläpitokorvauksen ryhmätoimintapäivältä.

Jos ei olisi mitään tärkeämpää nii tulisin. --- No een mä varmaankaa vapaaehtoisesti tulisi.

Joo, mutta luulen, että varmaan muutenki pitää tulla. Tulisin, ei siinä mitää....-----Äää no varmaan silläki, että kumminki johonki päin pökkää ja kiinnostusta ei oo mihinkää kurssiin.

Riippuu vain siitä, että saako tuota työkkärin rahaa sitte heti enää, ku tämä loppuu.. Elikä jos ne kiusaa heti samantien kahden viikon päästä, että sun on mentävä sinne...(tarkoittaa työtoimintaa) sitte loppuu tämä...Nii sitte mä tuun... Sitte jos ei käy, nii sitte mä en tuu.

Justiin sen takia, ku tää on ollu kaveria ja näin niin, mukava toimitella ja mukava on ollu tää olla.

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Jik ky / Kurikan sosiaalitoimen aikuissosiaalityöntekijät järjestivät ensimmäistä kertaa Kurikassa kuntouttavaa työtoimintaa ryhmätoimintana. Sosiaalitoimen aikuissosiaalityöntekijät olivat huomanneet, että he tarvitsevat ryhmän pitkäaikaistyöttömille, joilla on erilaisia päihdeongelmia. Kurikassa ei ole ryhmämuotoista päihdepalvelua päihteiden käyttäjille. Tämän vuoksi aikuissosiaalityöntekijät perustivat oman ryhmän tälle kohderyhmälle, ja ryhmään valikoitui 13 henkilöä. Työtehtäviini kuului ryhmätoiminnan ohjaaminen yhdessä työparini kanssa. Ryhmä kokoontui kerran viikossa tiistaisin Kurikan Kyläkulmassa klo 9-13. Ryhmään osallistuneet saivat ryhmätoiminnan ajalta työmarkkinatukea, ja lisäksi ylläpitokorvauksen ryhmätoimintapäiviltä. Ryhmän jäsenillä oli velvollisuus osallistua ryhmätoimintaan, koska se järjestettiin kuntouttavana työtoimintana.

Sain olla ohjaamassa tätä ryhmää, ja halusin saada selville, mitä ryhmän jäsenet olivat mieltä heille järjestetystä kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoiminnasta. Pidin ryhmätoiminnasta tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjoitin omia havaintoja ryhmätoiminnasta ja tein kahdeksalle ryhmän jäsenelle teemahaastattelun. Haastattelun aiheita olivat, miten ryhmätoiminta koettiin, ryhmätoiminnan vaikutus arkeen ja toiminnan kehittäminen. Tässä luvussa kerron, mitä yhtäläisyyksiä on teoriassa ja ryhmän jäsenten kokemuksissa ja mielipiteissä kuntouttavasta työtoiminnasta. Lisäksi myös pohdin tutkimustuloksia ja havaintoja tutkimuspäiväkirjasta.

Haastatteluihin osallistui kahdeksan ryhmän jäsentä, joista kaksi oli naisia ja kuusi olivat miehiä. Osalla haastateltavista puuttui koulutus kokonaan. Kaikki heistä olivat pitkäaikaistyöttömiä, he olivat olleet työttömänä useita vuosia. Kettusen, Ihalaisen ja Heikkisen (2003) mukaan pitkäaikaistyöttömyys koskee eniten ikääntyneitä ja heikosti koulutettuja henkilöitä. Myös Jarno Karjalaisen ja Vappu Karjalaisen (2010) tutkimusaineistossa tulee esille, että kuntouttavassa työtoiminnassa on eniten 45-54- vuotiaita asiakkaita (35 %) ja asiakkailta on keskiasteen koulutus (ylioppilastutkinnot, ammattitutkinnot). Lisäksi asiakkaat olivat olleet kauan työttöminä. Tämä näkyi myös ryhmässä koulutuksen osalta, sillä osa haastateltavista oli käynyt ammatikoulun, ja kaksi oli käynyt vain peruskoulun. Ryhmän keski-ikä oli 44-vuotta, mikä

on aika alhainen ja haastateltavilla on edessään vielä pitkälti työelämää edessä ennen eläkeikää. Tämän vuoksi olisikin tärkeää, että ryhmän jäsenet saataisiin sijoitettua ryhmätoiminnan jälkeen kuntouttavan työtoiminnan työpaikkoihin, josta olisi helpompi edetä eteenpäin.

Karjalaisen ja Karjalaisen (2010) tutkimustulosten mukaan kuntouttavassa työtoiminnassa on eniten pitkäaikaistyöttömiä, ja suurin osa asiakkaista on yli 25-vuotiaita ja miehiä. Heidän tutkimuksessaan käy ilmi, että asiakkaat ovat myös tyypillisesti yksinasuvia ja heillä on vähäisesti koulutusta, myös usealla asiakkaalla on terveydellisiä ongelmia. Ryhmätoimintaan osallistuneet ryhmän jäsenet olivat myös kaikki yli 25-vuotiaita, ja heillä oli terveydellisiä ongelmia sekä he asuivat myös yksin. Suurin osa ryhmän jäsenistä oli myös miehiä.

Aktivointitoimenpiteiden vaikutukset siirtyä työelämään ovat olleet vaatimattomia tutkimusten mukaan, kuitenkin aktivointitoimenpiteillä on ollut merkittäviä vaikutuksia asiakkaan elämässä. Esimerkiksi sosiaalinen selviytyminen on parantunut sekä heidän hyvinvointi on noussut kuntouttavan työtoiminta jakson aikana. Aktivointitoimenpiteitä on tutkittu lähinnä työllistymisen näkökulmasta, eikä niinkään miten esimerkiksi kuntouttava työtoiminta vaikuttaa asiakkaan arkeen ja hyvinvointiin. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 8.) Kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoiminnan tavoitteena oli, että ryhmän jäsenet saavat sosiaalisia kontakteja ja he osallistuvat ryhmätoimintaan. Ryhmätoiminnan tarkoituksena ei ollut niinkään saada asiakkaita takaisin työelämään, vaan saada ryhmän jäsenet pohtimaan, mitä heidän elämässään tapahtuu tällä hetkellä, ja voisivatko he jossain vaiheessa siirtyä kuntouttavan työtoiminnan työpaikkoihin.

Ryhmätoiminnan tavoitteena on saada ryhmän jäsen osallistumaan ryhmätoimintaan, jossa tutustutaan erilaisiin työpajoihin, vierailaan erilaisissa paikoissa ja saadaan sosiaalisia kontakteja (Karjalainen & Karjalainen 2010, 37). Ryhmätoiminnan tavoitteena oli esitellä erilaisia palveluita, joita ryhmänjäsenet voisivat käyttää. Esittelimme ryhmätoiminnassa myös palveluita, joita ryhmän jäsenet luultavasti myös tietävät entuudestaan, mutta tavoitteena oli muistuttaa myös näiden palvelujen olemassa olosta. Ryhmätoiminnan yhtenä tärkeänä osana olivat myös sosiaaliset kon-

taktit, ja nämä asiat nousivat esille myös teemahaastatteluissa. Teemahaastatteluissa nousi esille, että ryhmän jäsenille oli tärkeää, ette he tunsivat toisensa jo ennestään.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla maksetaan ylläpitokorvausta ja toimintarahaa työttömyysturvan ja toimeentulotuen lisäksi. Ylläpitokorvauksen ja toimintarahalla tarkoitetaan kannustusta osallistumaan aktivointitoimenpiteisiin. Nämä ovat verottomia etuuksia, ja näitä etuuksia maksetaan niiltä päiviltä, jolloin asiakas on aktivointitoimenpiteessä. (Karjalainen & Moisio 2010, 114.) Saikun ja Karjalaisen (2008) mukaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneet asiakkaat, ovat kokeneet, että pieni ylläpitokorvaus on kannustava. Tämä nousi myös esille ryhmän jäsenten haastatteluissa. Haastatteluissa kaikki haastateltavat kertoivat, että osallistuisivat kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoimintaan uudelleen, jos he saisivat siitä korvausta. Korvaus koettiin kannustavaksi asiaksi, jotta ryhmätoimintaan osallistuttisiin.

Saikun ja Karjalaisen (2008) mukaan kuntouttava työtoiminta on asiakkaiden näkökulmasta velvoittavaa ja vastikkeellista, ja kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymisestä asiakas saa erilaisia rangaistuksia, jotka vaikuttavat hänen rahaetuuksiin. Muutamassa haastattelussa nousi myös esiin kuntouttavaan työtoimintaan velvoittava osallistuminen. Osa haastateltavista kertoi, että he haluavat osallistua mieluiten ryhmätoimintaan kuin työtoimintaan. Nämä haastateltavat kokivat, että työtoiminta on liian haasteellista heille, ja siksi heille tulisi luultavasti liikaa poissaoloja työtoiminnasta. Liiallisista poissaoloista seuraa rangaistuksia, jotka vaikuttavat rahaetuuksiin. Yksi haastateltava oli huolestunut rangaistuksista, sillä niiden takia hän ei saisi rahaa tai rahasummat olisivat pienempiä kuin normaalisti. Sama haastateltava koki, että hänellä syntyisi liikaa stressiä rahaetuuksien menettämisestä, koska hän tiesi, että hänelle tulisi liikaa poissaoloja kuntouttavan työtoiminnan työpaikasta. Haastateltava koki, että hän pystyy selviytymään kuitenkin ryhmätoiminnasta.

Karjalaisen ja Karjalaisen (2010) tekemän tutkimuksen mukaan, kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneiden asiakkaiden tavoitteita olivat muun muassa mielekkäämpi sisältö arkeen (36 %) ja päihteettömyys (22 %). Lisäksi tavoitteena myös mainittiin työkyvyn arviointi. Heidän tutkimuksessaan myös selvisi, että suurin osa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista 82 % olivat tyytyväisiä kuntouttavaan työtoimintaan. Asiakkaista 26 % olivat sitä mieltä, että he hyötyivät eniten säännöllisestä

päivärytmistä ja rutiinien vahvistumisesta. Asiakkaista 22 % mainitsi, että heille on tärkeää sosiaalinen kanssakäyminen. Myös Iiris Sandelinin (2014) tutkimuksessa yli 90 % vastasi, että kuntouttava työtoiminta on vaikuttanut heidän elämäänsä myönteisesti.

Ryhmän tavoitteena oli saada ryhmänjäsenten elämään mielekästä tekemistä. Tämä tuli myös ilmi tutkimuksessani, sillä haastateltavien mukaan, ryhmätoimintapäivä toi heille erilaista sisältöä päivään. Muutamat mainitsivat, että heidän arkeaan ryhmätoiminta on muuttanut siten, että heidän ei tarvitse olla yksin kotona, vaan he saavat sosiaalisia kontakteja. Tavoitteena oli myös, että ryhmän jäsenet eivät saavu paikalle päihtyneenä. Emme arvioineet työkuntoa ryhmässä, mutta ryhmätoimintaan osallistui henkilöitä, joiden toimintakyky oli heikentynyt, mutta he eivät olleet saaneet eläkepäätöstä erilaisista syistä johtuen. Ryhmätoiminta oli näille henkilöille hyvä ratkaisu, sillä heidän työkykynsä ei olisi riittänyt avoimille työmarkkinoille, myös kuntouttavan työtoiminnan työpaikatkin olisivat voineet olla liian haastavia heidän toimintakyvylleen, tai he olivat itse sitä mieltä, että he eivät selviytyisi työtoiminnasta.

Mia Tammelinin (2010) tutkimusraportissa tuli esille, että asiakkaat toivoisivat enemmän mahdollisuuksia siirtyä työelämään kuntouttavasta työtoiminnasta. Lisäksi esille nousi myös, että asiakkaat haluaisivat enemmän oikeita työtehtäviä. Joillekin asiakkaille kuntouttava työtoiminta oli vain ”ajan kuluttamista”, ja jotkut asiakkaat eivät päässeet kehittämään niitä asioita, joita he olisivat halunneet. Tutkimusraportissa myös mainitaan, että yksilöllisiä vaikutuksia kuntouttavalla työtoiminnalla oli esimerkiksi säännöllisellä päivärytmillä, päihteettömyydellä ja sosiaalisilla kontakteilla. Tutkimusraportissa käy myös esille, että asiakkaat halusivat päästä avoimille työmarkkinoille tai koulutukseen. Tammelinin tutkimusraportissa asiakkaat halusivat päästä avoimille työmarkkinoille. Ryhmätoimintaan osallistuneiden ryhmän jäsenten tavoitteena oli, että he sitoutuisivat ryhmätoimintaan, jolloin heidän olisi helpompi sitoutua vastaavasti kuntouttavan työtoiminnan työpaikkaan. Ryhmätoiminta oli myös toimintakykyä ylläpitävää toimintaa, eikä tarkoituksena ollut, että ryhmän jäsenet menisivät ryhmän jälkeen avoimille työmarkkinoille. Luultavasti Tammelinin asiakasfoorumiin osallistuneet asiakkaat olivat erilaisessa tilanteessa, kuin meidän ryhmätoimintaan osallistuneet ryhmän jäsenet.

Tammelinin tutkimusraportissa käy myös esille, että yksilöllisiä vaikutuksia kuntouttavalla työtoiminnalla oli asiakkaiden päihteidenkäytössä. Ryhmätoiminnassa opeteltiin sitä, että paikalle ei tulla päihtyneenä, ja poissaoloista ilmoitetaan. Ryhmän jäsenet onnistuivat ryhmässä siinä, että he eivät saapuneet paikalle päihtyneenä. Vaikka ryhmän jäsenet joskus saattoivat tulla päihtyneinä ryhmään, he kuitenkin itse yleensä ymmärsivät, että he eivät voi tulla ryhmään. Muutama ryhmän jäsen myös tuli ryhmään aamulla, vain kertoakseen, että on poissa ryhmästä, koska on liian päihtynyt. Mielestäni tämäkin oli jo edistysaskel, että ryhmän jäsenet myönsivät olevansa liian päihtyneitä, ja ymmärsivät, että he eivät voi osallistua ryhmään. Kuntouttavassa työtoiminnassa kuitenkin myös noudatetaan samoja sääntöjä kuin työelämässä. Poissaolojen ilmoittaminen ohjaajille kuului ryhmän jäsenten tehtäviin, ja poissaoloista piti olla lääkärintodistus, tai muuten poissaolo oli luvaton.

Muutamit ryhmän jäsenet kertoivat haastatteluissa ja ryhmäkerroilla, että päihteistä puhuttaessa heidän alkoi tehdä mieli käyttää päihteitä. Haastatteluissa kuitenkin nousi esille, että päihteisiin liittyvät aiheet olivat saaneet myös ryhmän jäseniä miettimään omaa päihteidenkäyttöä, ja mahdollista päihteiden käytön lopettamista. Päihteidenkäytön lopettaminen kuitenkin koettiin haasteelliseksi, koska monia erilaisia asioita tulisi muuttaa elämäntavoissa, ja päihteitä oli käytetty pitkään. Tämän vuoksi esittelimme myös erilaisia päihdepalveluita ryhmän jäsenille.

Ryhmän pitäminen Kyläkulmassa oli hyvä asia, sillä Kyläkulma oli myös yksi palvelu, jota halusimme esitellä ryhmän jäsenille. Tavoitteena oli, että ryhmän jäsenten olisi helpompaa mennä myös Kyläkulmaan vapaa-ajallaan, koska paikka olisi tuttu ryhmätoiminnasta. Lisäksi oli tärkeää, että Kyläkulman ohjaaja oli meidän kanssamme muutamilla ryhmäkerroilla, koska näin ryhmän jäsenet saivat tutustua myös häneen. Tuttu Kyläkulman ohjaaja myös madaltaa kynnystä mennä Kyläkulmaan. Muutama ryhmän jäsen oli myös käynyt Kyläkulmassa vapaa-ajallaan, joten osaksi onnistuimme tavoitteessamme.

Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan järjestää myös ryhmätoimintana, sillä ryhmätoimintaan sitoutuivat kaikki ryhmän jäsenet, vaikka he olivat aikaisemmin keskeyttäneet muissa kuntouttavan työtoiminnan paikoissa. Ryhmätoiminnasta olisi myös hyvä edetä muihin kuntouttavan työtoiminnan paikkoihin, sillä ryhmätoiminnan

avulla ryhmän jäsenet opettelevat sitoutumaan ryhmään, jota tarvitaan myös kuntouttavan työtoiminnan työpaikoissa. Haastatteluissa myös nousi esille, että ryhmätoimintaa pidettiin hyvänä asiana, ja ryhmätoimintaan osallistumiseen vaikutti suuresti se, että toimintaa järjestettiin kuntouttavana työtoimintana. Työmarkkinatuki ja ylläpitokorvaus motivoivat ryhmän jäseniä osallistumaan ryhmätoimintaan. Ohjaajana huomasin sen, että ryhmän jäsenet puhuivat ryhmätoiminnasta kurssina. Mielestäni tämä oli positiivista, sillä kurssilla on yleensä alku ja loppu, ja se pitää suorittaa loppuun.

Jatkossa on hyvä miettiä, millaiset tiedot auttaisivat ryhmän jäseniä eteenpäin, ja miten heitä saataisiin innostumaan kuntouttavan työtoiminnan työpaikoista ryhmätoiminnan avulla. Jatkossa voisi myös miettiä, voisivatko ryhmän jäsenet itse suunnitella seuraavien kertojen ohjelmia, jolloin myös heidän toiveitaan voitaisiin toteuttaa. Olisi tärkeää, jotta ryhmän jäsenet itse osallistuisivat aktiivisesti ryhmätoimintaan, ja he innostuisivat siitä. Näin ollen ryhmän jäsenet myös hyötyisivät eniten toiminnasta. Ryhmän loppuessa tulisi myös huomioida, mihin ryhmän jäsenet menevät ryhmätoiminnan loputtua. Esimerkiksi voisiko ryhmän jäsen aloittaa kuntouttavan työtoiminnan työpaikassa, vai pystyttäisiinkö ryhmän jäsentä ohjaamaan muihin palveluihin, josta hän hyötyisi.

9 POHDINTA

Opinnäyteyöni aihe syntyi kesätyöni työtehtävistä, sillä minulle annettiin tehtäväksi ohjata ryhmää toisen opiskelijan kanssa. Ryhmään osallistujat olivat pitkäaikaistyöttömiä, ja heillä oli erilaisia päihdeongelmia. Ryhmän tavoitteena oli esitellä erilaisia palveluita ja saada ryhmän jäsenet osallistumaan ryhmätoimintaan. Ryhmän suunnittelu oli haastavaa, sillä jouduimme huomioimaan kaikkien ryhmään osallistuneiden erilaisen toimintakyvyn. Ryhmän ohjauksen myötä opin paljon toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta huomioiden asiakasryhmän tarpeet. Ryhmätoiminnan myötä opin myös vaihtoehtoisia tapoja järjestää kuntouttavaa työtoimintaa. Sosionomi (AMK) -koulutuksen aikana olen saanut ryhmäohjaukseen tarvittavia valmiuksia ja tietoa. Lisäksi päihde- ja rikollisuussektorista saadut tiedot, auttoivat minua toimimaan päihdeongelmaisten kanssa.

Sosionomin (AMK) tulee osata kohdata ihmiset ainutlaatuisina ja yksilöinä. Lisäksi sosionomin eettiseen osaamiseen kuuluu myös tasa-arvon edistäminen ja huono-osaisuuden ehkäiseminen yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla. (Sosiaaliportti [Viitattu 3.5.2014].) Nämä asiat piti ottaa huomioon ryhmän ohjaamisessa. Kuntouttavan työtoiminnan on myös tarkoitus ehkäistä huono-osaisuutta niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasolla, ja saada asiakkaat osallistumaan erilaisiin yhteisöihin.

Sosionomi (AMK) -koulutuksessa tehdään paljon ryhmätöitä ja työskennellään pareittain. Sosiaalialan työtehtävissä tehdään usein työtä työparin kanssa yhdessä. Työparista oli paljon apua ryhmätoimintaa pitäessä, ja erilaisten ongelmien esiintyessä. Esimerkiksi kun ryhmän jäsen tuli paikalle päihtyneenä, hänen kanssaan piti jutella tilanteesta. Tällaisissa tapauksissa on hyvä, että on kaksi ohjaajaa paikalla, koska ei voi tietää miten henkilö käyttäytyy, onko hän aggressiivinen vai lähteekö hän rauhallisesti pois ryhmästä. Luulen myös, että työparillani oli enemmän auktoriteettia ryhmässä, koska hän oli mies ja minua muutamia vuosia vanhempi, mutta kuitenkin nuorempi kuin ryhmän jäsenet. Mielestäni oli haastavaa olla ryhmän ohjaajana nuorena naisena, koska jouduin välillä komentamaan ryhmän jäseniä, kun he käyttäytyivät huonosti. Usein työpariani toteltiin paremmin.

Aloittaessani ryhmätoiminnan ohjaamista, mietin voisiko ryhmätoiminnasta tehdä opinnäytetyön. Tein yhdessä työparini kanssa muistiinpanoja ryhmäkerroista. Nämä muistiinpanot eivät kuitenkaan pelkästään riittäneet opinnäytetyöhön, jotenka valitsin aineistonkeruumenetelmäksi yksilöhaastattelut, jolloin sain haastateltavilta henkilökohtaisia mielipiteitä ryhmätoiminnasta. Hain tutkimuslupaa Jik ky:ltä lokakuussa 2013, ja sain tutkimusluvan opinnäytetyölleni marraskuun lopulla 2013. Aloitin tekemään teemahaastatteluja joulukuun alussa 2013. Tein koko joulukuun ajan haastatte-
luja ryhmätoimintapäivinä. Minun olisi kannattanut hakea tutkimuslupaa Jik ky:ltä jo kesällä, koska näin ollen olisin saanut haastateltua ryhmän jäseniä jo aikaisemmin. Tein ehkä hieman liian myöhään haastattelut ryhmän jäsenille, sillä he eivät muistaneet kesän tapahtumia ja heidän täytyi miettiä, mitä olimme tehneet kesän aikana.

Tutkin opinnäytetyössäni ryhmän vaikutuksia kesäkuusta syyskuuhun. Olisin saanut opinnäytetyöstäni laajemman, jos olisin tutkinut ryhmätoimintaa kesäkuusta 2013 maaliskuun 2014 saakka. Ryhmätoiminnan alkaessa ryhmän oli tarkoitus kestää syyskuuhun saakka, mutta ryhmätoimintaa kuitenkin jatkettiin maaliskuun 2014 saakka. Näin ollen olisin saanut enemmän tutkimusaineistoa, ja olisin pystynyt näkemään, millaisia hyötyjä ryhmätoiminnasta on pidemmällä aikavälillä. Näin olisin myös pystynyt tutkimaan, mihin suuntaan asiat olisivat muuttuneet. Haasteeksi olisi tullut, miten olisin havainnoinut ryhmätoimintaa, ja miten olisin kerännyt tietoa, sillä minulla oli vielä opiskeluun liittyviä oppitunteja ja harjoitteluja tekemättä, joten en olisi pystynyt osallistumaan ryhmätoimintaan. Lisäksi valmistumiseni olisi siirtynyt myöhemmälle. Olen kuitenkin saanut seurata sivusta, miten ryhmätoiminnassa menee, sillä olen ollut yhteydessä työpariini ja kävin heidän viimeisessä ryhmätoimintakerrassa.

Opinnäytetyöprosessi oli pitkä ja haastava. Opin paljon uusia asioita varsinkin tutkimuksen tekemisestä, ja millaisia asioita tutkimuksen teossa pitää huomioida. Tärkeää on tehdä hyvä suunnitelma, jonka pohjalta tutkimuksen toteuttaa. Olen myös tyytyväinen valitsemaani aiheeseen, sillä aihe valikoitui oikeasta työtehtävästä jonka sain. Haluan erityisesti kiittää yhteistyötahoa JIK ky / Kurikan sosiaalitoimea, joka mahdollisti opinnäytetyön teon, sekä muita yhteistyötahoja jotka mahdollistivat ryhmätoiminnan.

LÄHTEET

- Aaltio, E. 2013. Hyvinvoinnin uusi järjestys. Helsinki: Gaudeamus.
- Aalto, M & Seppä, K. 2009. Alkoholien liikkakäyttö. Teoksessa: Mielenterveys ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen: opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Ala-Kauhaluoma, M., Keskitalo, E., Lindqvist, T. & Parpo, A. 2004. Työttömien aktiivointi: kuntouttava työtoiminta –lain sisältö ja vaikuttavuus. Helsinki: Stakes tutkimuksia 141.
- Eskola. 1992. Tuomi & Sarajärven 2004, 95 mukaan. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-3. painos. Helsinki: Tammi.
- Eskola & Suoranta 1996. Tuomi & Sarajärven 2004, 95 mukaan. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-3. painos. Helsinki: Tammi.
- Hakkarainen, P. 2008. Esipuhe. [Verkojulkaisu.] Teoksessa: Karjalainen, V., Saikku, P., Pasuri, A. & Seppälä, A. (toim.) Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnissa? Näköalapaikkana työvoiman palvelukeskukset. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuskeskus. Stakesin raportteja 20/2008. 4. [Viitattu 3.3.2014.]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75501/R20-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Halleröd, 1996. Raunion 2006, 37 mukaan. Syrjäytyminen: sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki : Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holmberg, J. 2010. Päihderiippuvuudesta elämänhallintaan. Helsinki: Edita.
- Hyväri, S. & Nylund, M. 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa: Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikonen, P. (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 29-47.
- Hänninen, S. & Karjalainen, J. 2007. Tarve harkinnassa. Teoksessa: Hänninen, S., Karjalainen, J. & Lehtelä, K-M. (toim.) Pääsy kielletty! Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 157-191.
- Jahoda 1982. Kauppinen, T., Saikun, P. & Kokon, R-L. 2010, 324 mukaan. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa: Vaarama, S., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Stakes, 234-250.

- Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö, perustietoa ryhmän käytöstä ja ryhmätyöstä sosiaalityöhön sovellettuna. Porvoo: WSOY.
- Julkunen, R. 2006. Kuka vastaa?: Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Kainulainen, S. 2010. Syrjäytymisen vastaisen työn taloudelliset reunaehdot. Teoksessa: Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi, 285-302.
- Kainulainen, S. & Saari, J. 2013. Koettu huono-osaisuus Suomessa. Teoksessa: Niemelä, M. & Saari, J. (toim.) Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Helsinki. Kelan tutkimusosasto, 22-43.
- Karjalainen, L. 2009. Alistetut ja ahdistetut pitkäaikaistyöttömät. Teoksessa: Hirvilampi, T. & Laatu, M. (toim.) Toinen vääryyskirja: lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 109-124.
- Karjalainen, V. 2013. Aktiivipolitiikan ajankohtaisuus. Teoksessa: Karjalainen, V. & Keskitalo, E. (toim.) Kaikki työuralle!: Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 207-224.
- Karjalainen, V. 2008. Aktiivinen sosiaalipolitiikka ja työhön kuntoutuminen. [Verkojulkaisu.] Teoksessa: Karjalainen, V., Saikku, P., Pasuri, A. & Seppälä, A. (toim.) Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnissa? Näköalapaikkana työvoiman palvelukeskukset. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimuskeskus. Stakein raportteja 20/2008, 12-15. [Viitattu 3.3.2014.]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75501/R20-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Karjalainen, V. & Lahti, T. 2006. Pitkäaikaistyöttömyyttä tunnistava tieto. Teoksessa: Hänninen, S., Karjalainen, J. & Lahti, T. (toim.) Toinen tieto: kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 271-292.
- Kangas, O. & Ritakallio, V-M. 2008. Köyhyyden mittaustavat, sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyyden yleisyys Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 61/2008. [Verkojulkaisu] Helsinki: Kelan tutkimusosasto. [Viitattu 2.3.2014.] Saatavana: [http://uudistuva.kela.fi/in/internet/liite.nsf/\(wwwalldocsbyid\)/f14309b3950187acc225745f0034c9f9/\\$file/selosteita61_nettti.pdf](http://uudistuva.kela.fi/in/internet/liite.nsf/(wwwalldocsbyid)/f14309b3950187acc225745f0034c9f9/$file/selosteita61_nettti.pdf)
- Kauppinen, T M., Saikku, P. & Kokko, R-L. 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasaantuminen. Teoksessa: Vaarama, S., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 234-250.

- Karjalainen, J & Moisio, P. 2010. Kannustin- ja byrokraatialoukut suomalaisessa sosiaaliturvassa. Teoksessa: Vaarama, S., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 112-123
- Karjalainen, V. & Karjalainen, J. 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa: arvioita toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 46/2011. [Viitattu 26.10.2013.] Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/c7db7901-6ac7-422b-b09f-b62c88a3737a>
- Karjalainen, V. & Karjalainen, J. 2010. Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? [Verkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, raportti 38/2010. [Viitattu 29.3.2014]. Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/4aa5eb26-0e0e-4dac-928e-4597d8c7a8d9>
- Karjalainen, J. & Saranpää, U. 2002. Havaintoja huono-osaisuudesta: Stakesin ja SPR:n neljäs huono-osaisuusselvitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus: Suomen Punainen Risti. Raportteja 266.
- Keskitalo, E. & Karjalainen, V. 2013. Mitä on aktivointi ja aktiivipolitiikka? Teoksessa: Karjalainen, V. & Keskitalo, E. (toim.) Kaikki tyouralle! Työttömien aktiivipolitiikka Suomessa. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, 7-18.
- Kettunen, T., Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2003. Monimuotoinen sosiaaliturva. Helsinki: WSOY.
- Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi: ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima.
- Korteinen & Tuomikoski 1998, Kauppisen, T., Saikun, P. & Kokon, R-L. 2010, 234 mukaan. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa: Vaarama, S., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 234-250.
- Kuula, A. 2001. Toimintatutkimus: Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.
- Lahti, T. 2007. Ei edes työtön. Teoksessa: Hänninen, S., Karjalainen, J. & Lehtelä, K-M. (toim.) Pääsy kielletty!: Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Helsinki: Stakes, 192-209.
- Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikonen, P. 2010. Mitä on syrjäytymisen vastainen työ? Teoksessa: Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikonen, P. (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveystieteillä. Helsinki: Tammi, 9-25.
- Lappalainen-Lehto, R., Romu, L-M. & Taskinen, M. 2008. Haasteena päihde: ammatillisen päihdetyön perusteita. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.

- McKee-Ryan ym. 2005, Kauppisen, T., Saikun, P. & Kokon, R-L. 2010, 234 mukaan. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa: Vaarama, S., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 234-250.
- Moisio, P. 2010. Tuloerojen, köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. Teoksessa: Vaarama, S., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 180-196.
- Niemelä 2009, Savolainen, K. & Suonion, M. 2011, 10 mukaan. Johdanto. Teoksessa: Ruuskanen, P T. & Savolainen K., & Suonio, M. (toim.) Toivo sosiaalisessa: toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIpress, cop, 9-14.
- Niemistö, R. 2007. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Palmenia.
- Pennington, D. C. 2002. The social psychology of behaviour in small groups. Hove: Psychology press.
- Poikolainen 2003, 77, Toiviaisen, R. 2008, 158 mukaan. Palvelujärjestelmä sulkee ovet päihderiippuvaisilta. Teoksessa: Hirvilampi, T. & Laatu, M. (toim.) Toinen vääräkirja, lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 157-171.
- Prättälä & Paalanen 2007, Kauppisen, T., Saikun, P. & Kokon, R-L. 2010, 234 mukaan. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa: Vaarama, S., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 234-250.
- Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen: sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. Kvalimotiv – Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 28.9.2013]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Saikku, P. & Karjalainen, V. 2008. Kunta työvoiman palvelukeskuksen toimijaosapuolena [Verkkojulkaisu.] Teoksessa: Karjalainen, V., Saikku, P., Pasuri, A. & Seppälä, A. (toim.) Mitä on aktiivinen sosiaalipolitiikka kunnissa? Näköalapaikana työvoiman palvelukeskukset. Sosiaali- ja terveystieteen tutkimuskeskus. Stakesin raportteja 20/2008, 32-44. [Viitattu 3.3.2014.]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75501/R20-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Sandelin, I. 2014. Osallisuus Vantaan kuntouttavassa työtoiminnassa. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 13/2014.

[Viitattu 13.4.2014]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114913/THL_TP13_2014_web.pdf?sequence=1

Savolainen, K. & Suonio, M. 2011. Johdanto. Teoksessa: Ruuskanen, P T. & Savolainen K., & Suonio, M. (toim.) Toivo sosiaalisessa, toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Kuopio: UNIpress, cop, 9-14.

Shaw 1980 Niemistön 2007, 170 mukaan. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: university press.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 86-91, 93-94, Raunion, K. 2006, 30-31 mukaan. Syrjäytyminen: sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki : Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Sosiaaliportti. Esitys sosiaalialan koulutusohjelman, sosionomi (AMK) –tutkinnon kompetensseista 15.4.2010. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.5.2014]. Saatavana: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ects_kompetenssit/

Sosiaali- ja terveysministeriö. 12.9.2013. Syrjäytymistä vähentävän toimenpideohjelman pääteemat. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.1.2014]. Saatavana: http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaytymisen_ehkaisy/paateemat

Talentia, 2003, Raunion, K. 2006, 30-31 mukaan. Syrjäytyminen: sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki : Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Tammelin, Mia. 2010. Kokemuksia sosiaalipalveluista: Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 31/2010.

Thomas ym. 2007. Kauppisen, T., Saikun, P. & Kokon, R-L. 2010, 234 mukaan. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa: Vaarama, S., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos, 234-251.

Toiviainen, R. 2009. Palvelujärjestelmä sulkee ovet päihderiippuvaisilta. Teoksessa: Hirvilampi, T. & Laatu, M. (toim.) Toinen vääryyskirja, lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 157-173.

Townsend, P. 1979, Raunion 2006, 37 mukaan. Syrjäytyminen: sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki : Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Tuckman, 1977 Niemistön 2007, 170 mukaan. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: university press.

- Tuckman, 1965, Kopakkalan 2011, 48-51 mukaan. Porukka, jengi, tiimi: ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima.
- Tuloksellisuuskertomus 229/2011. Pitkäaikaistyöttömien työllistyminen ja syrjäytymisen ehkäisy. [Verkojulkaisu.] Helsinki: Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 7/2011. [Viitattu 12.3.2014]. Saatavana: http://www.vtv.fi/files/2650/2292011_Pitkaaikaistyottomien_tyollistyminen_netti.PDF
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-3. painos. Helsinki: Tammi.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Vuorela, M. 2009. Lannistamisesta kannustamiseen. Teoksessa: Hirvilammi, T. & Laatu, M. (toim.) Toinen vääräkirja, lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 41-56.
- Walliman, N. 2006. Social research methods. London:Sage.

LIITTEET

LIITE 1 Haastattelulupa

Annan suostumukseni haastattelun ääninauhoitukseen, jossa kerätään tietoa ryhmätoiminnan kokemuksista ja mielipiteistä.

- Haastattelu on luottamuksellinen, eikä niitä kuule kukaan muu kuin haastateltava ja haastattelija.
- Haastattelua käytetään vain opinnäytetyön tutkimusmateriaaliksi.
- Haastattelu nauhoitetaan nauhurilla, jonka jälkeen aineisto kirjoitetaan kirjalliseen muotoon. Nauhoitettu haastattelu sekä sen kirjallinen muoto tuhoetaan heti, kun aineisto on käytetty soveltuvin osin opinnäytetyöhön.
- Haastateltavan henkilöllisyys ei tule esille missään vaiheessa.

Allekirjoitus

Paikka ja päiväys

LIITE 2 TEEMAHAASTATTELUN RUNKO:**TEEMA 1. TAUSTAKYSYMYKSET**

Sukupuoli

Ikä

koulutus

perhetausta (yksin, parisuhteessa)

Työhistoria

Kauanko olet ollut työttömänä?

Miksi osallistuit kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoimintaan?

Oletko ennemmin ollut kuntouttavalla työtoiminnalla? Kuinka kauan?

TEEMA 2. RYHMÄTOIMINTA

Mitä mieltä olit ryhmän aiheista?

Mitä jäi mieleen ryhmätoiminnasta?

Missä mielestäsi onnistuit ryhmässä? Konkreettinen esimerkki

Mitä merkitys ryhmätoiminnalla oli itsellesi?

miksi oli hyötyä / miksi ei ollut hyötyä

Millaista tietoa sait? Esimerkki?

Miten sait vaikuttaa ryhmän toimimiseen? →olisitko halunnut vaikuttaa enemmän?

Millaista ryhmään oli tulla? Miksi ei ollut/Miksi oli helppo tulla?

Mitä mieltä olit ryhmän koosta?

Mitä mieltä olit ryhmätoiminnan kestosta?

TEEMA 3: MITEN RYHMÄTOIMINTA VAIKUTTI ARKEEN?

Miten ryhmätoiminta vaikutti päivän suunnitelmiin?

(-miten?) miten ryhmätoiminta päivä oli erilainen kuin muut arkipäivät?

-olisitko halunnut enemmän kuntouttavan työtoiminnan päiviä? Miksi, miksi ei?

- Jos haluat jatkaa kuntouttavaa työtoimintaa, miten haluaisit jatkaa sitä? Ryhmätoimintaa? Työtoimintaa?

Vaikuttiko ryhmätoiminta päihteidenkäyttöösi?

-vähenikö / lisääntyikö päihteiden käyttö?

-mitä mieltä olit päihdeaiheista ryhmissä? Esim. kokemus-asiiantuntija, aa-kerho, audit-testit

TEEMA 4: MITEN KEHITTÄÄ TOIMINTAA?

Mitä haluaisit jatkossa tehdä ryhmätoiminnassa?

Miten olet mielestäsi osallistunut ryhmätoimintaan?

Haluaisitko suunnitella enemmän ryhmätoiminnan sisältöä? Miten toteuttaisit sen?

Mitä mieltä olit ruokailumahdollisuudesta?

miten ruokailumahdollisuutta voisi parantaa?

millaista ruokaa toivoisit ryhmätoimintaan?

Mitä tietoa haluaisit käsiteltävän ryhmätoiminnassa?

Mitä toivoisit ryhmätoiminnalta?

Millaisiin paikkoihin haluaisit tehdä tutustumiskäynnin?

Tulitko uudelleen ryhmätoimintaan? Miksi, miksi ei?

Mitä haluat vielä kertoa ryhmätoiminnasta?